

Länsstyrelsen
Västmanlands län

AVDELNINGEN FÖR NATURVÅRD

Exempel på hur kommunerna kan söka stöd för Pollineringsprojekt inom LONA

Presentation av 20 konkreta förslag samt förifyllda mallar till LONA ansökan.

Författare: Tor Hansson Frank, Barbara Kühn, Gustav Palmqvist & Daniel Segerlind

Titel: Förslag på hur kommunerna kan nyttja LONA-bidraget för projekt som gynnar pollinatörer; Presentation av 20 konkreta förslag samt förifyllda mallar till LONA ansökan.
Författare: Tor Hansson Frank, Barbara Kühn, Gustav Palmqvist & Daniel Segerlind Tor Hansson Frank, Barbara Kühn, Gustav Palmqvist och Daniel Segerlind (Calluna AB)
Avdelningen för Naturvård
Länsstyrelsen i Västmanlands Län

Omslagsbild: t.v. tätortsnära ängsyta (foto: Gustav Palmqvist, Calluna AB), ovan t.h. insektshotell (foto: Tove Adelsköld, Calluna AB), nedan t.h. vildbi (foto: Y. Karlsson, Täby kommun).
Foto: © Calluna AB

Innehåll

Sammanfattning	4
1 Projektöversikt	5
2 Projekt för kartläggning eller utredning	7
2.1 Kartläggning av gräsytor för ändrad skötsel	7
2.2 Kartläggning av värdefulla gräsmarker	7
2.3 Kartläggning av artrika kommunala vägkanter	8
2.4 Kartläggning av värdefulla sälgar	8
2.5 Kartläggning av värdefulla brynmiljöer	9
2.6 Kartläggning av värdefulla sandmiljöer	9
2.7 Gröna tak på busshållplatser	10
2.8 Gröna tak och takträdgårdar	10
2.9 Parkväxtplan	11
2.10 Pollineringsplan	12
3 Projekt för praktiska åtgärder	13
3.1 Skötsel av gräsmark för att gynna pollinatörer	13
3.2 Friställning av värdefulla sälgar	14
3.3 Blomlådor med insektshotell	15
3.4 Äppelträd för pollinatörer	15
3.5 Skapa eller gynna brynmiljöer	16
3.6 Bibäddar	16
3.7 Åtgärder i sandmiljöer för att gynna pollinatörer	17
4 Projekt för information	18
4.1 Skyltar och informationsmaterial	18
4.2 Informationsinsatser	18
4.3 Infopark – Showroom i stadspark	19
5 Bilagor	21
Bilaga 1 – Förfyllda LONA ansökningsformulär	21
5.1.1 Ansökan kartläggning av gräsytor för ändrad skötsel	21
5.1.2 Ansökan kartläggning av värdefulla gräsmarker	25
5.1.3 Ansökan kartläggning av artrika kommunala vägkanter	28
5.1.4 Ansökan kartläggning av värdefulla sälgar	31
5.1.5 Ansökan kartläggning av värdefulla brynmiljöer	34
5.1.6 Ansökan kartläggning av värdefulla sandmiljöer	37
5.1.7 Ansökan gröna tak på busshållplatser	40
5.1.8 Ansökan gröna tak och takträdgårdar	43
5.1.9 Ansökan parkväxtplan	46
5.1.10 Ansökan Pollineringsplan	49
5.1.11 Ansökan skötsel av gräsmark för att gynna pollinatörer	52
5.1.12 Ansökan Friställning av värdefulla sälgar	55
5.1.13 Ansökan blomlåda med insektshotell	58
5.1.14 Ansökan äppelträd för pollinatörer	61
5.1.15 Ansökan skapa eller gynna brynmiljöer	64
5.1.16 Ansökan bibäddar	67
5.1.17 Ansökan åtgärder i sandmiljöer för att gynna pollinatörer	70
5.1.18 Ansökan skyltar och informationsmaterial	73
5.1.19 Ansökan informationsinsats jordbrukare	76
5.1.20 Ansökan informationsinsats blomsterhandlare och trädgårdsbutiker	79
5.1.21 Ansökan informationsinsats kolonilottsföreningar	82
5.1.22 Ansökan informationsinsats villaägare	85
5.1.23 Ansökan informationsinsats sommarcaféer	88
5.1.24 Ansökan Infopark - Showroom i stadspark	91

Bilaga 2 – Receptsamling för biologisk mångfald i parker och trädgårdar	95
Bilaga 3 – Receptsamling för biologisk mångfald i jordbrukslandskapet.	96
Bilaga 4 – Naturgrustäcker, att tänka på vid efterbehandling	97

Sammanfattning

Detta dokument är en presentation av 20 olika projekt för att inspirera kommuner att söka LONA bidrag med sista ansökning 2020-12-01. I rapporten presenteras olika projektidéer som gynnar ekosystemtjänsten pollination. Varje projektidé har förfyllda ansökningsblanketter i bilaga 1. Presenterad projektomfattning och tidsåtgång ska ses som vägledning och kan fritt ökas eller minskas enligt kommunens behov och förutsättningar.

För de flesta projekt rekommenderar vi vilka som kan kombineras för att ge bästa effekt, men de kan kombineras fritt enligt egna önskemål.

Mest effektivitet uppnås om en kombination av kartläggande och utförande projekt genomförs i samband med informationsspridning.

Information för allmänheten är en viktig del i de flesta projekt. Detta för att skapa förståelse och förklara varför vissa åtgärder utförs. Samtidig kan information inspirera kommuninvånarna till att utföra egna åtgärder och engagera sig för pollinatörer på sin egen mark.

1 Projektöversikt

Projekten är indelade i tre olika kategorier baserat på deras karaktär: (1) kartläggning eller utredning, (2) praktiska åtgärder och (3) information. De flesta projekt kan vara små eller stora i sin omfattning, de går enkelt att skala upp och ner fritt. Det finns dock några undantag, som till sin natur är stora i omfattning.

I tabellerna nedan, anger siffrorna rubriknummer och alla siffror är klickbara länkar. I kolumnen "Nytta" finns ikonerna glödlampa, bi och bok, som indikerar hur värdefulla vi anser åtgärderna vara för kartläggning av redan existerande pollinatörmiljöer (glödlampa), ekologisk nytta för pollinatörer (bi), respektive folkbildning/inspiration för allmänheten om ämnet pollinatörer (bok) på en skala mellan 1–3 (1 = lite värdefulla, 2 = värdefulla och 3 = mycket värdefulla).

Projekt för kartläggning eller utredning

Projektnamn	Beskrivning	Ansökan	Nytta
Kartläggning av gräsytor för ändrad skötsel	2.1	5.1.1	
Kartläggning av värdefulla gräsmarker	2.2	5.1.2	
Kartläggning av artrika kommunala vägkanter	2.3	5.1.3	
Kartläggning av värdefulla sälgar	2.4	5.1.4	
Kartläggning av värdefulla brynmiljöer	2.5	5.1.5	
Kartläggning av värdefulla sandmiljöer	2.6	5.1.6	
Gröna tak på busshållplatser	2.7	5.1.7	 /
Gröna tak och takträdgårdar	2.8	5.1.8	 /
Parkväxtplan	2.9	5.1.9	
Pollineringsplan	3.10	5.1.10	 /

Projekt för praktiska åtgärder

Projektnamn	Beskrivning	Ansökan	Nytta
Skötsel av gräsmark för att gynna pollinatörer	3.1	5.1.11	
Friställning av värdefulla sälgar	3.2	5.1.11	
Blomlådor med insektshotell	3.3	5.1.13	
Äppelträd för pollinatörer	3.4	5.1.14	
Skapa eller gynna brynmiljöer	4.5	5.1.15	
Bibäddar	3.6	5.1.16	
Åtgärder i sandmiljöer för att gynna pollinatörer	4.7	5.1.17	

Projekt för information

Projektnamn	Beskrivning	Ansökan	Nytta
Skyltar och informationsmaterial	4.1	5.1.18	
Informationsinsatser	4.2	5.1.19, 5.1.20, 5.1.21, 5.1.22, 5.1.23	
Infopark – Showroom i stadspark	4.3	5.1.24	

2 Projekt för kartläggning eller utredning

2.1 Kartläggning av gräsytor för ändrad skötsel

Detta projekt går ut på att identifiera befintliga gräsytor i kommunen som i nuläget klipps regelbundet men som inte används i någon större utsträckning av kommuninvånarna till exempelvis picknick, lek eller spel. Det kan exempelvis vara ”instängda”, svårutnyttjade eller oattraktiva ytor mellan byggnader, parkeringsplatser, vägar, GC-vägar, järnväg, i cirkulationsplatser eller andra bullerutsatta områden. På stora gräsytor ämnade till exempel för camping, evenemang eller sport, kan det finnas ytor som sällan används. Vissa ytor är helt enkelt ”bortglömda” eller outnyttjade därför att det finns en populärare plats i närheten. Dessa ytor kan få en lågintensiv skötsel som bidrar till en mer blomrik gräsmark. Många outnyttjade ytor har antagligen redan en lågintensiv skötsel (till exempel slaghack en gång/månad). Även dessa ytor kan tas upp i kartläggningen och få en förändrad skötsel.

Projektet är en förstudie som sammanställer var dessa befintliga grönytor är belägna i kommunen tillsammans med förslag till åtgärder som kan gynna pollinatörer. Praktiska åtgärder ingår inte. Åtgärdsförslagen kan vara lågintensiv skötsel, förstärkning av bomiljöer för pollinerande insekter, förslag på placering av planteringar tillsammans med växtlista av nektarrika blommor kring dessa grönområden. Fokus för detta projekt ligger på att en förändrad skötsel ska vara enkelt praktiskt genomförbar och lämplig ur ett medborgarperspektiv (så liten konflikt som möjligt med rekreation). Fokus ligger inte på värdefull flora eller insektsfauna (jämför med projekt nedan).

För närmare vägledning se *Receptsamling för biologisk mångfald i parker och trädgårdar*; Rikblommade gräsmarker (Bilaga 2).

Åtgärden kombineras med fördel tillsammans med:

- Skötsel av gräsmark för att gynna pollinatörer.
- Blomlådor med insektshotell.
- Äppelträd för pollinatörer.
- Skyltar och informationsmaterial.
- Informationsinsatser (parkförvaltning/entreprenörer).

2.2 Kartläggning av värdefulla gräsmarker

Detta projekt syftar till att inventera och kartlägga gräsmarker i kommunen med artrik, blomrik flora, som kan antas vara värdefulla för pollinatörer. Befintliga kunskapsunderlag går igenom, såsom naturvårdsprogram, tidigare inventeringar, ängs- och betesmarksinventeringen, artportalen och intervjuer med lokala föreningar. Intressanta gräsmarker väljs ut och inventeras, både kända artrika, okända men misstänkta, och sådana med potential att bli värdefulla efter restaurering. En rapport tas fram där sköselförslag för respektive gräsmark ingår.

Fokus i detta projekt ligger på artrikedom och värde för pollinatörer. Om skötseln visar sig vara svår genomförd kommer det i andra hand (jämför med projekt ovan). De praktiska åtgärderna ingår inte i projektet.

För närmare vägledning se *Receptsamling för biologisk mångfald i parker och trädgårdar*; Rikblommande gräsmarker (Bilaga 2).

Åtgärden kombineras med fördel tillsammans med:

- Skötsel av gräsmark för att gynna pollinatörer.
- Kartläggning av värdefulla sälgar.
- Friställning av värdefulla sälgar.
- Bibäddar.
- Informationsinsatser (jordbrukare).

2.3 Kartläggning av artrika kommunala vägkanter

Projektet syftar till att inventera och identifiera kommunala vägkanter, refuger och rondeller med värdefull flora eller som har potential att hysa en artrik flora. De identifierade vägvägnarna kartläggs och lämpliga skötselmetoder och åtgärder som gynnar pollinatörer tas fram. Ofta kan det räcka att styra om den årliga skötseln till en senare tidpunkt eller att olika sidor av vägen slås vid olika tidpunkter för att säkerställa en kontinuitet över sommaren av nektar- och pollenresurser.

Detta projekt är en inventering/kartläggning och förstudie med sköselförslag, men den praktiska skötseln ingår inte.

Åtgärden kombineras med fördel tillsammans med:

- Skötsel av gräsmark för att gynna pollinatörer.
- Kartläggning av värdefulla sälgar.
- Friställning av värdefulla sälgar.
- Bibäddar.
- Informationsinsatser (parkförvaltning/entreprenörer).

2.4 Kartläggning av värdefulla sälgar

Sälg är ett mycket viktigt trädslag ur ett biologiskt mångfaldsperspektiv. Sälgens blommor blommar tidigt på våren, innan lövsprickningen, och är därmed en otroligt viktig födoresurs för inte minst de tidiga humledrottningarna som vaknat ur sin vintersömn. Humledrottningarna ska starta upp ett nytt samhälle och har inte ätit sedan förra hösten. Den tidiga blomningen med nektar och pollen tillsammans med att många arter har sälgen som bomiljö eller föryngringsmiljö gör den till en så kallad nyckelart. En nyckelart är en art som är livsnödvändig för många andra arter.

I projektet Kartläggning av värdefulla sälgar väljs sälgar ut som efter friställande skötselåtgärder ska vara solitära och solbelysta. Lokalen eller lokalerna för åtgärderna får gärna vara i eller intill andra biotoper som kan vara insektsintressanta såsom skogsbyn, blomrika gräsmarker, faunadepåer, grus- och sandblottor, vattensamlingar med mera. Det är fördelaktigt om områdena är vindskyddade och solexponerade eftersom de då snabbt värms upp på våren, vilket tidigarelägger sälgens blomningstid.

Projektet kan lätt anpassas efter ambitionsnivå och budget, genom att välja färre eller fler antal sälgar. Det kan vara allt från enstaka till hundratals sälgar.

För närmare vägledning se *Receptsamling för biologisk mångfald i parker och trädgårdar*; Blommande buskar eller träd (Bilaga 2).

Åtgärden kombineras med fördel tillsammans med:

- Friställning av värdefulla sälgar.

2.5 Kartläggning av värdefulla brynmiljöer

Övergångszonen mellan öppen mark och skogsmark kan se väldigt olika ut. Ibland är det tvära kanter mellan träd och jordbruksmark eller parkmark och ibland består övergångszonen av variationsrika buskmarker med gläntor och kallas då för brynmiljöer. Dessa brynmiljöer är en oerhört viktig miljö för flera växter, insekter och svampar och kräver återkommande skötsel för att inte växa igen och försvinna. Att identifiera värdefulla brynmiljöer i kommunen för att kartlägga och utreda skötselbehovet innebär stora vinster för bland annat pollinerande insekter. Det i sin tur ökar pollineringen och då även avkastningen på frukt, bär och grödor.

Detta projekt innebär att brynmiljöer identifieras och åtgärdsplaner tas fram för respektive miljö. I första hand handlar det om befintliga brynmiljöer och deras behov av att restaureras och/eller skötas. Som ett tillägg kan man även identifiera lämpliga platser att anlägga helt nya brynmiljöer, där brynet i nuläget är skarpt och artfattigt.

Åtgärden kombineras med fördel tillsammans med:

- Skapa eller gynna brynmiljöer
- Kartläggning av värdefulla sälgar.

2.6 Kartläggning av värdefulla sandmiljöer

Solbelyst blottat jord, framförallt sandig jord i kombination med blommande örter, gynnar många arter som exempelvis marklevande solitära bin och steklar. Sådana miljöer kan förekomma naturligt i sandiga områden, till exempel intill sjöstränder och älvar, men kanske framförallt i störda miljöer som vägkanter, olika ruderatmarker och sandtäckter.

Detta projekt innebär att sandmiljöer identifieras, inventeras och åtgärdsplaner tas fram för respektive miljö. I första hand handlar det om befintliga sandmiljöer och deras behov av att restaureras och/eller skötas. Som ett tillägg kan man även identifiera lämpliga platser att anlägga helt nya sandmiljöer, så kallade bibäddar.

För mer vägledning se exempelvis *Receptsamling för biologisk mångfald i parker och trädgårdar*; Öppen sand (Bilaga 2).

Åtgärden kombineras med fördel tillsammans med:

- Kartläggning av värdefulla sälgar
- Friställning av värdefulla sälgar
- Åtgärder i sandmiljöer för att gynna pollinatörer
- Bibäddar.

2.7 Gröna tak på busshållplatser

Det finns flera städer som har anlagt gröna tak på busskurer i stadsmiljö. Ofta har mattor med sedumväxter rullats ut på busskurstaken ovanpå ett väderskydd. Sedumtak fungerar delvis som nektarresurs för pollinerare, även om det inte är de bästa växterna för just detta, men också som buffert vid kraftiga skyfall och som luftrenare. Att anlägga gröna tak på busskurer har viss effekt på ökad biologisk mångfald samtidigt som det skapar förhöjd trivsel i stadsmiljön. Detta projekt är bra för att göra kommuninvånarna uppmärksamma på kommunens arbete med pollinatörer i stadsmiljön.

Projektet är en förstudie som ska undersöka förutsättningarna och kostnaderna samt lägga upp en plan för genomförande. Projektet kräver samarbeten mellan olika delar av kommunen samt kollektivtrafiken. En undersökning kring om de befintliga busskurerna klarar belastningen som ett grönt tak genererar måste utföras eller om nya busskurer behöver införskaffas.

Åtgärden kombineras med fördel tillsammans med:

- Blomlådor med insektshotell.
- Äppelträd för pollinatörer.
- Skyltar och informationsmaterial.
- Informationsinsatser (landskapsarkitekter/projektledare).

2.8 Gröna tak och takträdgårdar

Stadsmiljöer blir väldigt varma på grund av all rörelseenergi och all hårdgjord yta som buffrar värme. Att anlägga gröna tak eller takträdgårdar i stadsmiljö bidrar till lägre temperaturer, buffrar vatten vid skyfall, renar luft och gynnar pollinatörer genom födoresurser och bomiljöer. Projektet innebär en förstudie för att kartlägga var det kan vara lämpligt att anlägga gröna tak eller takträdgårdar inom

stadsmiljön. Projektet innebär kontakter med fastighetsägare och framtagning av vilken typ av tak som kan anläggas.

För vägledning om växtval se exempelvis *Receptsamling för biologisk mångfald i parker och trädgårdar*; Nektarrika blommor (Bilaga 2).

Åtgärden kombineras med fördel tillsammans med:

- Blomlådor med insektshotell.
- Äppelträd för pollinatörer.
- Skyltar och informationsmaterial.
- Informationsinsatser (landskapsarkitekter/projektledare).

2.9 Parkväxtplan

Projektet Parkväxtplan innebär att ta fram en eller revidera befintlig parkväxtplan, med ett adderat fokus på att gynna pollinatörer och pollinering. Här ingår att ta fram listor på växter som gynnar pollinatörer, och att formulera riktlinjer och mål om att så stor andel som möjligt av växter i parkmiljö ska utgöras av växter från denna lista. Så hög andel som möjligt ska vara inhemska arter samt nektar-/pollenrika arter. Planen ska inkludera både annueller, perenner, buskar och träd, samt alla årstider och alla olika typer av planteringar (rabatter, urnor, lådor, häckar, gräsmattor o.s.v.). Planen ska gälla växtval vid både nyanläggning, renovering och drift, vid föryngring av buskar och träd och skötselmetoder för den löpande skötseln.

Planen ska innehålla riktlinjer för krav på kommunens hyresgäster/arendatorer, så att även dessa lever upp till planens mål. I många fall är inte kommunen huvudman utan till exempel privata bolag eller bostadsrättsföreningar. För att ändå påverka växtval och skötsel på dessa ytor, ska planen innehålla riktlinjer om planbestämmelser och kvalitetsprogram o. dyl., som riktar sig till kommunens stadsbyggnadskontor.

Den nya artlistan och rutinen ska förankras hos kommunal parkförvaltning/nämnder/ byggentreprenader. Projektets syfte är även att få denna rutin på plats. Hela kedjan ska säkras.

Se *Receptsamling för biologisk mångfald i park och trädgård*: Blommande buskar och träd/Nektarrika blommor.

För närmare vägledning se *Receptsamling för biologisk mångfald i parker och trädgårdar*; Blommande buskar eller träd, Nektarrika blommor (Bilaga 2),

Åtgärden kombineras med fördel tillsammans med:

- Alla tätortsnära projekt.
- Skyltar och informationsmaterial.
- Informationsinsatser (landskapsarkitekter/projektledare och parkförvaltning/entreprenörer).

2.10 Pollineringsplan

Projektet Pollineringsplan innebär en analys av ekosystemtjänsten pollination där målet är att skapa och säkra ett väl fungerande ekosystem för pollinatörer. För ett fungerande ekosystem krävs att det finns tillräckligt många livsmiljöer av tillräcklig kvalitet och storlek. Livsmiljöerna bör även vara kopplade till varandra i ett nätverk. Pollinationsplanen syftar till att identifiera detta nätverk och försäkra att de ingående livsmiljöerna är kopplade och har tillräcklig kvalitet och storlek genom att inkorporera pollinerarnas behov i samhällsplaneringen.

Utförandet av projektet blir en djupgående analys av läget för pollinatörer inom kommunen. Projektet är en förstudie som dels kartlägger var det finns grönytor och identifierar dess kvalitet och storlek inom kommunen, dels analyserar vilka brister eller barriärer som finns för att koppla samman dessa ytor till ett nätverk för pollinatörerna. Planen föreslår vilka åtgärder som är nödvändiga att genomföra för att skapa ett välmående nätverk för pollinatörer. Planen föreslår även hur arbetet med att säkra ett välmående nätverk för pollinatörer ska genomföras och inkorporeras i samhällsplaneringen.

Exempelprojekt här: <https://lona.naturvardsverket.se/Project/Edit/7076>

Åtgärden kombineras med fördel tillsammans med:

- Alla projekt.
- Parkväxtplan.
- Skyltar och informationsmaterial.
- Informationsinsatser (alla varianter kan vara relevanta).

3 Projekt för praktiska åtgärder

3.1 Skötsel av gräsmark för att gynna pollinatörer

Detta projekt syftar till att etablera en ny form av skötsel på en eller flera gräsmarker. Gräsmarkerna kan ha pekats ut i tidigare projekt eller redan vara kända av kommunen. Om projektet kombineras med Kartläggning av gräsytor för ändrad skötsel, Kartläggning av värdefulla gräsmarker eller Kartläggning av värdefulla kommunala vägkanter, så finns redan gräsmarker utpekade och skötseln beskriven. I sådana fall syftar detta projekt till att förverkliga skötseln. Det kan innebära upphandling, projektledning, instruerande/arbetsledning i fält, entreprenadkostnader, besiktning, uppföljning och utvärdering. Vilka delar som krävs beror på hur kommunen har det ställt med egen utförande personal eller entreprenörer, egna projektledare, egna besiktningsmän o.s.v., samt på kommunens budget och ambitionsnivå. Projektets omfattning går lätt att anpassa genom att fritt välja antalet/arealen gräsytor. Varje kommun måste själva se hur deras behov och ambitionsnivå ser ut.

Det är möjligt att välja detta projekt utan att ha genomfört något kartläggande projekt innan. Men i sådana fall krävs det av kommunen att man själva väljer ut gräsmarker och själva beskriver skötseln.

En generell beskrivning av skötseln är svår att ge, utan den måste beskrivas i detalj för varje gräsmark. Men ungefärligt innebär skötseln att gräset tillåts växa fritt och endast slås en gång per år, någon gång ungefär från mitten av juli till slutet av augusti. Exakt när slåttern sker beror på var i landet man befinner sig, hur vädret har varit under sommaren och gräsmarkens lokala förutsättningar. De flesta blommor ska ha hunnit blomma och fröa av sig, samtidigt som det ska finnas lite spänst kvar i stråna (slåttern blir svårare om gräset är torrt). Slåttern sker helst med lie, röjsåg med gräsklinga eller röjsnöre, eller slåtterbalk. Gräsklippare, slaghack och betesputs ska undvikas. Det slagna gräset får gärna ligga och torka och fröa av sig en-två veckor, och därefter ska det transporteras bort. Ligger gräset kvar gödslas marken vilket gör gräsmarken artfattigare och missgynnar många blommande nektarrika örter.

Slaghack och ingen upptagning av gräset, kan dock i vissa fall vara godkänt. Om gräsmarken i dagsläget klipps regelbundet, den redan är artfattig, budgeten är stram och det står mellan denna metod och inget alls, så är denna metod ändå mycket positiv för pollinatörer, tack vare att växterna tillåts växa upp och blomma.

Se också *Receptsamling för biologisk mångfald i parker och trädgårdar*; Rikblommande gräsmarker (Bilaga 2).

Åtgärden kombineras med fördel tillsammans med:

- Kartläggning av gräsytor för ändrad skötsel.
- Kartläggning av värdefulla gräsmarker.
- Kartläggning av värdefulla kommunala vägkanter.

3.2 Friställning av värdefulla sälgar

Det här projektet avser de praktiska åtgärderna att friställa sälgar för att gynna pollinatörer. Det kan genomföras som en naturlig fortsättning på projektet Kartläggning av värdefulla sälgar, men det är inte nödvändigt, om kunskap om sälglokaler redan finns hos kommunen. Projektets omfattning går lätt att anpassa efter ambitionsnivå och budget, genom att fritt välja antalet.

Friställningen av sälgarna syftar till att sälgarna ska vara fria från konkurrerande träd och buskar och vara helt solbelysta. Friställningen ska dock inte ske på bekostnad av andra träd och strukturer som är värdefulla för biologisk mångfald såsom gamla ädellövträd, högstubbar eller gamla blommande och bärande buskar. Vindskyddade lägen är också positivt för pollinatörer så en viss försiktighet vid åtgärden kan behövas så att bra vindskyddade lägen inte öppnas upp för mycket.

Död ved och kvistar kan läggas på hög i närheten av de friställda sälgarna som faunadepåer. Då slipper man kostnader för att köra bort materialet samt främjar fler artgrupper. För att minska mängden slyuppslag är det positivt att ringbarka istället för att fälla, där det är möjligt. Som tillägg kan hål borraras i grov ved för att skapa bomiljöer för vildbin. De borrarade hålen måste ha en diameter av 1,5–12 mm och vara 150 mm djupa med slät insida för att vara tjänliga för vildbin.

När friställning av sälgar görs, kommer lövsly med stor sannolikhet växa upp och på några år återigen skugga de nyss friställda sälgarna. Ett tillägg till projektet kan vara att vart 5:e år återkomma och röja runt de friställda sälgarna.

För närmare vägledning se *Receptsamling för biologisk mångfald i parker och trädgårdar*; Blommande buskar eller träd (Bilaga 2).

Åtgärden kombineras med fördel tillsammans med:

- Kartläggning av värdefulla sälgar.
- Blomlådor med insektshotell.
- Bibäddar.
- Skyltar och informationsmaterial (om det är tätortsnära).
- Informationsinsatser (parkförvaltning/entreprenörer om det är tätortsnära, jordbrukare kan i andra lägen vara lämpligt).

3.3 Blomlådor med insektshotell

Blomlådor med insektshotell kan sättas ut i exempelvis parker, torg, rondeller, skolgårdar, som trafik hinder i 30-zoner, längs gågator m.m. Projektets omfattning går lätt att anpassa efter ambitionsnivå och budget, genom att fritt välja antalet.

Projektet innebär framtagning av ritningar, skriva instruktioner och lämpliga växtsammansättningar som ska sås eller planteras in. Växterna kan kombineras i olika lådor (försommar, midsommar, sensommar) som byts ut under årets gång så att det alltid blommar och ser fint ut. Kommunen kan engagera parkförvaltningen, byggprogram i skolor eller intresseföreningar för att ta fram blomlådor och växtlistor.

Exempelvis säljer Pratensis fröblandningar och växter med inhemska arter från svensk genpool. Egna önskemål om frösammansättning kan beställas hos leverantören. Pratensis säljer också många ängsväxter som plantor för 25kr/st.

För mer vägledning om växtval se exempelvis *Receptsamling för biologisk mångfald i parker och trädgårdar*; Nektarrika blommor, Insektshotell (Bilaga 2).

Åtgärden kombineras med fördel tillsammans med:

- Alla tätortsnära projekt.
- Skyltar och informationsmaterial.

3.4 Äppelträd för pollinatörer

Detta projekt syftar till att plantera äppelträd. De blommande träden lockar till sig mycket pollinerande insekter. Detta är ett projekt som tangerar många natur- och kulturvårdsfrågor samt visar upp sammanhanget mellan pollinatörer och matproduktion (ekosystemtjänst). Projektets omfattning går lätt att anpassa efter ambitionsnivå och budget, genom att fritt välja antalet.

Trädplanteringen kan vara uppbyggd som ett arboretum där varje träd presenteras med sort och bakgrundinformation till denna. När äppelträden planteras kan vårblomande lökar sättas in i den blottade jorden. Vårblomande lökväxter är också en bra nektarkälla tidigt på våren för pollinerare.

För närmare vägledning se *Receptsamling för biologisk mångfald i parker och trädgårdar*; Blommande buskar eller träd (Bilaga 2).

Åtgärden kombineras med fördel tillsammans med:

- Blomlådor med insektshotell.
- Bibäddar.
- Skyltar och informationsmaterial.

3.5 Skapa eller gynna brynmiljöer

Detta projekt syftar till att genomföra praktiska naturvårdsåtgärder i brynmiljöer. Projektet är tänkt att genomföras som en naturlig fortsättning på Kartläggning av värdefulla brynmiljöer, och i sådana fall är åtgärderna beskrivna i det projektet. Men detta projekt kan också genomföras individuellt, men då krävs att kommunen själva identifierar lämpliga brynmiljöer och åtgärder.

Åtgärderna kan till exempel handla om att röja igenväxningsvegetation, stängsla för bete eller att införa slåtter. Det kan också handla om att skapa helt nya brynmiljöer på lämpliga ställen. Skapande av brynmiljöer kan göras genom att plantera slån, hagtorn, olvon, nypon, säl, hägg, vildapel etc. i ett oregelbundet, luckert mönster med gläntor, i exempelvis naturreservat eller i skogskanter mot gräsmark tätortsnära där avsaknaden av nekar- och pollenresurser är stor. I *Receptsamling för biologisk mångfald i jordbrukslandskapet* finns tips och råd hur man sköter och anlägger värdefulla brynmiljöer.

Åtgärden kombineras med fördel tillsammans med:

- Kartläggning av värdefulla bryn.
- Kartläggning av värdefulla sälgar.
- Friställning av värdefulla sälgar.
- Bibäddar.
- Skyltar och informationsmaterial (om det är tätortsnära).
- Informationsinsatser (parkförvaltning/entreprenörer om det är tätortsnära, jordbrukare kan i andra lägen vara lämpligt).

3.6 Bibäddar

Kombinationen av blottad, solbelyst sand och nektarväxter är värdefullt för en lång lista av arter, bland annat solitära bin och steklar. I lokaler med en stabil förekomst av blommande nektarväxter kan tillförsel av öppna sandytor därmed främja artmångfalden i en hög skala.

Projektet kan till exempel handla om att hitta 10 lämpliga lokaler med blommande växer för att dumpa en sandhög i storlek av ett lastbilslass. Detaljerade instruktioner är beskrivna i *Receptsamlingen för biologisk mångfald i jordbrukslandskapet* under rubriken öppen sand.

För mer vägledning se exempelvis *Receptsamling för biologisk mångfald i parker och trädgårdar*; Öppen sand (Bilaga 2).

Åtgärden kombineras med fördel tillsammans med:

- Kartläggning av gräsytor för ändrad skötsel
- Kartläggning av värdefulla gräsmarker
- Kartläggning av artrika kommunala vägkanter

- Kartläggning av värdefulla sälgar
- Kartläggning av värdefulla brynmiljöer
- Skötsel av gräsmark för att gynna pollinatörer
- Friställning av värdefulla sälgar
- Äppelträd för pollinatörer
- Skapa eller gynna brynmiljöer

3.7 Åtgärder i sandmiljöer för att gynna pollinatörer

Solbelyst, blottat jord, framförallt sandig jord i kombination med blommande örter gynnar många arter bland annat marklevande solitära bin och steklar. Sådana miljöer kan förekomma naturligt i sandiga områden, till exempel intill sjöstränder och älvar, men kanske framförallt i störda miljöer som vägkanter, olika ruderatmarker och sandtäkter. Ofta är detta dock områden som växer igen om de inte störs med jämna mellanrum.

Detta projekt syftar till att genomföra praktiska åtgärder för att restaurera eller stärka sandmiljöer på olika sätt för att gynna pollinatörer. Projektet är tänkt att genomföras som en naturlig fortsättning på Kartläggning av värdefulla sandmiljöer, och i sådana fall är åtgärderna beskrivna i det projektet. Men detta projekt kan också genomföras individuellt, men då krävs att kommunen själva identifierar lämpliga sandmiljöer och åtgärder.

Tänkbara åtgärder för att gynna pollinatörer i sandmiljöer är till exempel att avverka träd, sly och buskar och sedan skrapa markskiktet fritt från vegetation för att blottlägga sanden och få fram fin sand på ytan igen. Blommande ängsväxter sparas i den mån det går och likaså solitära sälgar, döda träd och död ved.

I täkter ligger fokus på sydvända slänter. Både insekter och blommande växter gynnas av det soliga läget, och ny vegetation har svårt att etablera sig vid en för brant lutning. Om slänten inte sluttar tillräcklig eller redan har vuxit igen, rekommenderas att ta bort vegetationen och göra slänten brantare. På så sätt kan det genom erosion förekomma en naturlig störning under en lång tid och sanden hålls blottad länge utan skötselbehov. I täktbotten kan man skapa mikromiljöer genom att anlägga sandhögar, vattensamlingar, faunadepåer (död ved) eller lägga ut ett tunt lager matjord och så ängsblommor. Det är viktigt att tänka på att bin ofta inte flyger mer än några hundra meter från sin boplats för att söka föda och lämpliga födosökmiljöer med nektarväxter borde finnas eller anläggas i närheten.

För mer vägledning se exempelvis Receptsamling för biologisk mångfald i parker och trädgårdar; Öppen sand (Bilaga 2) och Naturgrustäkter, att tänka på vid efterbehandling (Bilaga 4).

Åtgärden kombineras med fördel tillsammans med:

- Kartläggning av värdefulla sandmiljöer
- Friställning av värdefulla sälgar

4 Projekt för information

4.1 Skyltar och informationsmaterial

Att sprida kunskap och entusiasmera är en viktig del i naturvårdsarbete för att förankra åtgärderna hos befolkningen och få förståelse och positiva attityder. Till exempel i samband med stora omställningar i hur parkmark sköts, kan informationskampanjer vara oerhört viktiga för att det ska bemötas väl. Men det kan också handla om små informationsskyltar till exempel i anslutning till en blomlåda med insektshotell eller nyplanterat äppelträd, som kanske mest syftar till att skapa ett pedagogiskt värde och glädje.

Detta projekt är tänkt att kombineras med någon eller flera av de övriga föreslagna projekten, men kan också användas individuellt och knyta an till satsningar som redan har utförts eller som kommer utföras utan LONA-medel.

Åtgärden kombineras med fördel tillsammans med:

- Många olika projekt.

4.2 Informationsinsatser

Jordbrukare: Blommor för bin – Infokampanj till jordbrukare att så in bifodergröda för att erbjuda bin och humlor pollen och nektar i åkrar/mellan åkerskiften. Det moderna jordbruket bidrar till färre blommande växter vilket i sin tur har lett till en dramatisk minskning av vilda bin i jordbrukslandskapet. Därför vill kommunen ta fram och genomföra en kampanj för att inspirera och motivera jordbrukare till att höja den biologiska mångfalden på deras mark. För exempelprojekt se Receptsamling för biologisk mångfald i jordbrukslandskapet; Nektarrika blommor (bilaga 3).

Blomsterhandlare och trädgårdsbutiker: Uppmuntra blomsterhandlare till att ha en avdelning med inhemska växter som gynnar pollinatörer.

Kolonilottsföreningar: Informera om vilka växter de kan plantera samt andra åtgärder de kan genomföra på sin mark för att främja pollinatörer.

Villaägare: Informera om vilka växter de kan plantera samt andra åtgärder de kan genomföra på sin mark för att främja pollinatörer.

Sommarcaféer: Sommarcaféer har ofta en stor trädgårdsyta som pyntas med blommor och annan växtlighet. Sommarcaféer är platser där besökare ofta har tid att se sig omkring och att låta sig inspireras. Det kan vara värt mycket att först kunna uppleva en bivanlig trädgård innan man bestämmer sig för åtgärder på sin egen mark. Sommarcaféer har därför en stor potential som inspirationskälla samtidigt som det kan vara bra marknadsföring för caféet. En möjlighet är exempelvis att de kan sälja produkter såsom böcker, plantor, byggmaterial, bihotell etc. utöver deras vanliga verksamhet.

Projektet syftar därmed till att informera om vilka växter de kan plantera i sommarcaféer samt andra åtgärder de kan genomföra på sin mark för att främja pollinatörer och inspirera besökare till att göra detsamma.

Parkförvaltning/entreprenörer: Fortbildning för kommunens landskapsingenjörer och utförande personal (på kommunen eller upphandlade entreprenörer). Även landskapsarkitekter och upphandlare kan gärna delta. att informera och utbilda ansvarig och utförande personal i åtgärder för biologisk mångfald och pollination kan rätt beslut fattas direkt på plats som gynnar pollinatörer, till exempel var större avverkade stockar ska placeras för att få bäst effekt för vissa artgrupper eller varför det är bra att skapa körsador på vissa ställen hellre än att avstå att köra när det är blött i marken. När träd tas ned, lämna döda veden kvar och borra hål så man får insektshotell, slå gräsmarker senare, plantera nektar-/pollenrika inhemska växter/träd o.s.v. Med en utbildad personal kommer mycket naturvårdsåtgärder att kunna utföras i det dagliga arbetet utan att strukturella beslut behöver fattas.

Landskapsarkitekter/projektledare: Fortbildning för kommunens landskapsarkitekter och projektledare kan vara positivt i samband med stora projekt som rör till exempel gröna tak eller parkväxtplan. Även planarkitekter, översiktsplanerare och upphandlare får gärna delta. Genom att sprida kunskap i uppstarten av ett sådant projekt säkras man att alla berörda ligger på samma kunskapsnivå, förstår projektets syfte och nytta och är ”med på tåget”.

Åtgärden kombineras med fördel tillsammans med:

- Många olika projekt.

4.3 Infopark – Showroom i stadspark

Projektet Infopark - Showroom syftar till att marknadsföra och offentliggöra kommunens åtgärder för pollinatörer. Infoparken bör anläggas i ett område där många invånare rör sig för att kunna upplysa om vad som görs och varför. I infoparken finns små exempel av alla de åtgärder som genomförs tillsammans med informationsskyltar om syftet och målet med åtgärderna. Infoparken ska fungera som ett Naturum fungerar för en nationalpark där besökarna gärna får prova på, upptäcka och utforska inom ämnet pollinering. Vackra skulpturer av bin, humlor och fjärilar som barn kan klättra och känna på skapas och ställs ut tillsammans med intressanta fakta om djuren och deras roll som pollinering. Projektet bör användas i samband med att stora insatser för pollinering genomförs (typ pollinationsplan med tillhörande åtgärder).

Anläggning med bihotell, bibäddar, ängsplättar, hässjor, blomlådor, lekplats med ”tittlådor”, statyer som barn kan klättra på etc., för att informera och inspirera folk om pollinatörer.

I projektet ingår även att ta fram pedagogiskt material och guide visningar samt spridning av dessa till skolor, förskolor, gruppboenden, äldreboenden, föreningar

m.m. Guider kan anlitas till exempel i samarbete med naturskola, föreningar eller projekt- eller timanställda av kommunen.

Åtgärden kombineras med fördel tillsammans med:

Någon eller flera större satsningar. Till exempel skötsel av gräsmark för att gynna pollinatörer, äppelträd för pollinatörer, bibädd (om tätortsnära), anläggandet av nya brynmiljöer (om tätortsnära), genomförandet av parkväxtplanen, etc.

5 Bilagor

Bilaga 1 – Förfyllda LONA ansökningsformulär

5.1.1 Ansökan kartläggning av gräsytor för ändrad skötsel

Projektnamn: Kartläggning av gräsytor för ändrad skötsel	Projektperiod: ettårig	Tätortsnära: Ja
---	-------------------------------	------------------------

+ Generell information

Drivs av: Kommunen

Sammanfattning: Kartläggning av gräsytor och åtgärdsplan. Fokus ligger på gräsytor som klipps av kommunen, som enkelt och med små konflikter kan få en ändrad, mer lågintensiv och ängsartad skötsel för ökad blomning. Åtgärdsförslag kan också vara insekshotell, utplacering av död ved, plantering av nya växter, m.m. De praktiska åtgärderna ingår dock inte i detta projekt utan endast kartläggning och åtgärdsplan.

Syfte: Detta projekt går ut på att identifiera befintliga gräsytor i kommunen som i nuläget klipps regelbundet men som inte används i någon större utsträckning av kommuninvånarna till exempelvis picknick, lek eller spel. Det kan exempelvis vara ”instängda”, svårutnyttjade eller oattraktiva ytor mellan byggnader, parkeringsplatser, vägar, GC-vägar, järnväg, i cirkulationsplatser eller andra bullerutsatta områden. På stora gräsytor ämnade t.ex. för camping, evenemang eller sport, kan det finnas ytor som sällan används. Vissa ytor är helt enkelt ”bortglömda” eller outnyttjade därför att det finns en populärare plats i närheten. Dessa ytor kan få en lågintensiv skötsel som bidrar till en mer blomrik gräsmark. Många outnyttjade ytor har antagligen redan en lågintensiv skötsel (t.ex. slaghack en gång/månad). Även dessa ytor kan tas upp i kartläggningen och få en förändrad skötsel.

Projektet är en förstudie som sammanställer var dessa befintliga grönytor är belägna i kommunen tillsammans med förslag till åtgärder som kan gynna pollinatörer. Praktiska åtgärder ingår inte. Åtgärdsförslagen kan vara lågintensiv skötsel, förstärkning av bomiljöer för pollinerande insekter, förslag på placering av planteringar tillsammans med växtlista av nektarrika blommor kring dessa grönområden. Fokus för detta projekt ligger på att en förändrad skötsel ska vara enkelt praktiskt genomförbar och lämplig ur ett medborgarperspektiv (så liten konflikt som möjligt med rekreation). Fokus ligger inte på värdefull flora eller insektsfauna.

Bakgrund: Många gräsytor i våra tätorter används egentligen inte i någon större utsträckning av människor, och klipps egentligen alldeles för ofta helt i onödan. Anledningen att de klipps regelbundet är nog oftast slentrianmässigt, för att ”hålla snyggt och prydligt”.

En regelbundet klippt gräsmatta har ytterst små värden för biologisk mångfald, men med små medel kan värdet öka oerhört. Alltså är förbättringspotentialen stor. Fastän floran kanske är artfattig och ordinär, så skapas en helt ny födosökmiljö för pollinerande insekter, om man låter gräsmattan växa upp och blomma.

Lokala aktörer: -

Projektets bidrag till miljö kvalitetsmålen och långsiktigt och varaktigt naturvårdsarbete i kommunen:

Ett rikt odlingslandskap

Projektet syftar till att bevara och främja de biologiska värden som är förknippade med pollinering.

Ett rikt växt- och djurliv

Projektet gynnar en mängd olika insekter, inte minst pollinatörer, samt all biologisk mångfald som är beroende av insektspollinering.

God bebyggd miljö

Projektet ska utveckla naturvärden i bebyggd miljö.

Projektets långsiktiga effekter: Ökad biologisk mångfald i staden och stadsnära områden, ökad kunskap hos befolkningen gällande pollinatörer och blommande växters betydelse för pollinerande insekter.

+ Åtgärder och kostnader

Åtgärd	Kvantitet	Totalkostnad	Värde ideellt arbetet	Uppskattad kostnad
Projektstart, förstudie, planering av fältarbete och fältbesök och bedömning av <u>en lokal</u> , samt rapportskrivning.	1	2 arbetsdagar		
För varje lokal utöver den första.	1	3 h per lokal		
Summa				

+ Projektets stöd till olika samhällsintressen

Hållbarhetsmål 2030	Ingen betydelse	Liten betydelse	Stor betydelse
Ingen fattigdom	X		
Ingen hunger	X		
Hälsa och välbefinnande	X		
God utbildning för alla	X		
Jämställdhet	X		
Rent vatten och sanitet	X		
Hållbar energi för alla	X		
Anständiga arbetsvillkor och ekonomisk tillväxt	X		
Hållbar industri, innovationer och infrastruktur	X		
Minskad ojämlikhet	X		
Hållbara städer och samhällen		X	

Hållbarhetsmål 2030	Ingen betydelse	Liten betydelse	Stor betydelse
Hållbar konsumtion och produktion	X		
Bekämpa klimatförändringen	X		
Hav och marina resurser	X		
Ekosystem och biologisk mångfald			X
Fredliga och inkluderande samhällen	X		

+ I vilken omfattning stödjer projektet genomförande av miljökvalitetsmålen?

Miljökvalitetsmål	Ingen betydelse	Liten betydelse	Stor betydelse
Begränsad klimatpåverkan	X		
Frisk luft	X		
Försurning	X		
Giftfritt	X		
Ozonskikt	X		
Strålning	X		
Övergödning	X		
Sötvatten	X		
Grundvatten	X		
Kust och hav	X		
Våtmark	X		
Skog	X		
Odlingslandskap		X	
Fjäll	X		
Bebyggelse		X	
Djur och växter			X

+ Politikområden och villkor

Område: Övrigt av betydelse för naturvård	Andel: 90%	Motivering: Projektet gynnar pollinatörer och övriga insekter i stads/tätortsmiljön.
Område: Folkhälsa	Andel: 5%	Motivering: Ökad grönska, blomning och biologisk mångfald i stads/tätortsmiljön, gynnsamt för rekreation, hälsa och välbefinnande för närboende.
Område: Areella näringar	Andel: 5%	Motivering: Projektet gynnar pollinatörer vilka i sin tur är betydelsefulla för insektpollinerade växter i trädgårdar inne i staden/tätorten och i det omgivande odlingslandskapet för jordbruket.

+ Finansiering

Finansiärer

Namn Typ	Kontanta Medel	Egen arbetsinsats	Värde ideellt arbete
Typ: Namn:			
Typ: Namn:			
Typ: Namn:			
Summa			

Totalsumma medfinansiering:

5.1.2 Ansökan kartläggning av värdefulla gräsmarker

Projektamn: Kartläggning av värdefulla gräsmarker	Projektperiod: ettårig	Tätortsnära: Ja (men inte enbart)
--	-------------------------------	--

+ Generell information

Drivs av: Kommunen

Sammanfattning: Kartläggning av gräsmarker med åtgärdsplan. Fokus ligger på artrik, blomrik flora av värde för pollinatörer.

Syfte: Detta projekt syftar till att inventera och kartlägga gräsmarker i kommunen med artrik, blomrik flora, som kan antas vara värdefulla för pollinatörer. Befintliga kunskapsunderlag går igenom, såsom naturvårdsprogram, tidigare inventeringar, ängs- och betesmarksinventeringen, artportalen och intervjuer med lokala föreningar. Intressanta gräsmarker väljs ut och inventeras, både kända artrika, okända men misstänkta, och sådana med potential att bli värdefulla efter restaurering. En rapport tas fram där skötsel förslag för respektive gräsmark ingår.

Fokus i detta projekt ligger på artrikedom och värde för pollinatörer. Om skötseln visar sig vara svår genomförd kommer det i andra hand. De praktiska åtgärderna ingår inte i projektet.

Bakgrund: För att gynna pollinatörer är det en viktig åtgärd att stoppa den pågående försämringen och försvinnandet av bra födosökslokaler. För att göra detta är första steget att kartlägga var dessa lokaler finns, och därefter behöver de restaureras och skötas på rätt sätt.

Lokala aktörer: -

Projektets bidrag till miljö kvalitetsmålen och långsiktigt och varaktigt naturvårdsarbete i kommunen:

Ett rikt odlingslandskap

Projektet syftar till att bevara och främja de biologiska värden som är förknippade med pollinering.

Ett rikt växt- och djurliv

Projektet gynnar en mängd olika insekter, inte minst pollinatörer, samt ängs- och hagmarksflora och all biologisk mångfald knuten till dessa miljöer.

God bebyggd miljö

I de fall gräsmarkerna är tätortsnära utvecklar projektet naturvärden i bebyggd miljö.

Projektets långsiktiga effekter: Ökad biologisk mångfald i kommunen, ökad kunskap hos befolkningen gällande pollinatörer och blommande växters betydelse för pollinerande insekter.

+ Åtgärder och kostnader

Åtgärd	Kvantitet	Totalkostnad	Värde ideellt arbetet	Uppskattad kostnad
Projektstart, start av förstudie, planering av fältarbete och fältbesök och bedömning av en lokal. Detta är minimum.	1	2 arbetsdagar		

Åtgärd	Kvantitet	Totalkostnad	Värde ideellt arbetet	Uppskattad kostnad
För varje lokal utöver den första.	1	3 h per lokal		
Summa				

+ Projektets stöd till olika samhällsintressen

Hållbarhetsmål 2030	Ingen betydelse	Liten betydelse	Stor betydelse
Ingen fattigdom	X		
Ingen hunger	X		
Hälsa och välbefinnande		X	
God utbildning för alla		X	
Jämställdhet	X		
Rent vatten och sanitet	X		
Hållbar energi för alla	X		
Anständiga arbetsvillkor och ekonomisk tillväxt	X		
Hållbar industri, innovationer och infrastruktur	X		
Minskad ojämlikhet	X		
Hållbara städer och samhällen		X	
Hållbar konsumtion och produktion	X		
Bekämpa klimatförändringen	X		
Hav och marina resurser	X		
Ekosystem och biologisk mångfald			X
Fredliga och inkluderande samhällen	X		

+ I vilken omfattning stödjer projektet genomförande av miljökvalitetsmålen?

Miljökvalitetsmål	Ingen betydelse	Liten betydelse	Stor betydelse
Begränsad klimatpåverkan	X		
Frisk luft	X		
Förurning	X		
Giffritt	X		
Ozonskikt	X		
Strålning	X		
Övergödning	X		

Miljö kvalitetsmål	Ingen betydelse	Liten betydelse	Stor betydelse
Sötvatten	X		
Grundvatten	X		
Kust och hav	X		
Våtmark	X		
Skog	X		
Odlingslandskap		X	
Fjäll	X		
Bebyggelse		X	
Djur och växter			X

+ Politikområden och villkor

Område: Övrigt av betydelse för naturvård	Andel: 90%	Motivering: Projektet gynnar pollinatörer och övriga insekter och ängs- och hagmarksflora.
Område: Folkhälsa	Andel: 5%	Motivering: Ökad grönska, blomning och biologisk mångfald i stads/tätortsmiljön, gynnsamt för rekreation, hälsa och välbefinnande för närboende.
Område: Areella näringar	Andel: 5%	Motivering: Projektet gynnar pollinatörer vilka i sin tur är betydelsefulla för insektpollinerade växter i trädgårdar inne i staden/tätorten och i det omgivande odlingslandskapet för jordbruket.

+ Finansiering

Finansiärer

Namn Typ	Kontanta Medel	Egen arbetsinsats	Värde ideellt arbete
Typ: Namn:			
Typ: Namn:			
Typ: Namn:			
Summa			

Totalsumma medfinansiering:

5.1.3 Ansökan kartläggning av artrika kommunala vägkanter

Projektamn: Kartläggning av artrika kommunala vägkanter	Projektperiod: ettårig	Tätortsnära: Ja (men inte enbart)
--	-------------------------------	--

+ Generellt information

Drivs av: Kommunen

Sammanfattning: Vägkanter, rondeller och bangårdar kan ofta utgöra goda livsmiljöer för pollinerare. Dessa infrastrukturmiljöer erbjuder ofta en sista tillflyktsort för ängsväxter som förr var vanliga i det svenska landskapet, men som nu är på stark tillbakagång på grund av förändrade jordbruksmetoder. Detta projekts syfte är att kartlägga för pollinerare värdefulla vägkanter, rondeller och bangårdar på kommunal mark och bedöma skötselbehov för dessa. De praktiska åtgärderna ingår dock inte i detta projekt utan endast kartläggning och åtgärdsplan.

Syfte: Gynna pollinatörer i infrastrukturmiljö genom att kartlägga kommunala vägkanter och liknande infrastrukturmiljöer som är rika på ängsväxter och sand och finkornigt grus. Skötseln av dessa vägsträckor/ytter kan sedan anpassas för att ytterligare gynna ängsväxter och pollinatörer. Skötseln består främst av att senarelägga slåtter till slutet på växtsäsongen så att samtliga arter av ängsväxter hinner sätta frö. Ytterligare skötsel kan vara bekämpning av invasiva växter och skapande av sandblottor.

Bakgrund: Vägkanter, rondeller och bangårdar kan ofta utgöra goda livsmiljöer för pollinerare. Dessa infrastrukturmiljöer erbjuder ofta en sista tillflyktsort för ängsväxter som förr var vanliga i det svenska landskapet, men som nu är på stark tillbakagång på grund av förändrade jordbruksmetoder. Den årliga slåttern som utförs för skötsel av väggkantsmiljöer gynnar flera nektarrika blommande ängsväxter och hämmar bredbladiga gräs och sly som annars konkurrerar ut dessa. Många arter av inhemska bin och dagfjärilar är beroende av specifika ängsväxter för sin överlevnad, dels för födoresurser, dels som värdväxter för ägg och larver. I tillägg är också vägkanter, rondeller och banvallar ofta rika på sand och finkornigt grus vilket utgör goda bosubstrat för marklevande bin. Med relativt enkla medel kan dock dessa miljöer bli ännu blomrikare vilket ytterligare gynnar pollinatörer.

Lokala aktörer: Botaniska föreningar, Entomologiska föreningar, Samhall, Arbetsmarknadsenheten (AME)

Projektets bidrag till miljö kvalitetsmålen och långsiktigt och varaktigt naturvårdsarbete i kommunen:

Ett rikt växt- och djurliv

Projektet gynnar pollinatörer samt all biologisk mångfald som är beroende av insektspollinering. Projektet sprider också kunskap om pollinatörer som kan leda till ringar på vattnet.

Projektets långsiktiga effekter: Ökad biologisk mångfald i staden och stadsnära områden, bevarande av lokala populationer av vilda ängsväxter och dess genpooler och pollinerare beroende av dessa. Ökad kunskap hos befolkningen gällande pollinatörer

+ Åtgärder och kostnader

Åtgärd	Kvantitet	Totalkostnad	Värde ideellt arbetet	Uppskattad kostnad
Kartlägga och översiktligt inventera det kommunala vägnätet och lättåtkomliga banvallar.	1	12 arbetsdagar		
Skötselplan	1	4 arbetsdagar		
Rapportering	1	4 arbetsdagar		
Summa		20 arbetsdagar		

+ Projektets stöd till olika samhällsintressen

Hållbarhetsmål 2030	Ingen betydelse	Liten betydelse	Stor betydelse
Ingen fattigdom	x		
Ingen hunger	x		
Hälsa och välbefinnande	x		
God utbildning för alla		x	
Jämställdhet	x		
Rent vatten och sanitet	x		
Hållbar energi för alla	x		
Anständiga arbetsvillkor och ekonomisk tillväxt	x		
Hållbar industri, innovationer och infrastruktur		x	
Minskad ojämlikhet	x		
Hållbara städer och samhällen			x
Hållbar konsumtion och produktion	x		
Bekämpa klimatförändringen	x		
Hav och marina resurser	x		
Ekosystem och biologisk mångfald			x
Fredliga och inkluderande samhällen	x		

+ I vilken omfattning stödjer projektet genomförande av miljökvalitetsmålen?

Miljökvalitetsmål	Ingen betydelse	Liten betydelse	Stor betydelse
Begränsad klimatpåverkan	x		
Frisk luft	x		
Försurning	x		
Giftfritt	x		
Ozonskikt	x		
Strålning	x		
Övergödning	x		
Sötvatten	x		
Grundvatten	x		
Kust och hav	x		
Våtmark	x		
Skog	x		
Odlingslandskap	x		
Fjäll	x		
Bebyggelse			x
Djur och växter			x

+ Politikområden och villkor

Område: Övrigt av betydelse för naturvård	Andel: 90%	Motivering: Projektet gynnar pollinatörer och övriga insekter i stads/tätortsmiljön.
Område: Folkhälsa	Andel: 5%	Motivering: Ökad grönska i stads/tätortsmiljön, gynnsamt för hälsa och välbefinnande för närboende.
Område: Areella näringar	Andel: 5%	Motivering: Projektet gynnar pollinatörer vilka i sin tur är betydelsefulla för insektspollinerade växter i trädgårdar inne i staden/tätorten och i det omgivande odlingslandskapet för jordbruket.

+ Finansiering

Finansiärer

Namn Typ	Kontanta Medel	Egen arbetsinsats	Värde ideellt arbete
Typ: Namn:			
Typ: Namn:			
Typ: Namn:			
Summa			

Totalsumma medfinansiering:

5.1.4 Ansökan kartläggning av värdefulla sälgar

Projektnamn: Kartläggning av värdefulla sälgar	Projektperiod: ettårig	Tätortsnära: Ja (men inte enbart)
---	-------------------------------	--

+ Generellt information

Drivs av: Kommunen

Sammanfattning: Sälg är ett mycket viktigt trädslag ur ett biologiskt mångfaldsperspektiv. Tidig på våren när få andra nektarresurser finns att tillgå producerar sälgen mycket nektar och pollen av god kvalitet. I projektet Kartläggning av värdefulla sälgar identifieras sälgar i kommunen som är lämpliga för sådan skötsel som gör att de kan växa sig större och producera mer pollen och nektar. De praktiska åtgärderna ingår dock inte i detta projekt utan endast kartläggning och åtgärdsplan.

Syfte: I projektet Kartläggning av värdefulla sälgar väljs sälgar ut, som efter friställande skötselåtgärder ska vara solitära och solbelysta. Friställningen gör att träden kan breda ut sina kronor och växa sig större, vilket gör att de kan producera mer pollen och nektar vilket gynnar pollinatörer som vaknar tidigt på våren. Lokalen eller lokalerna för åtgärderna får gärna vara i eller intill andra biotoper som kan vara insektsintressanta såsom skogsbyn, blomrika gräsmarker, faunadepåer, grus- och sandblottor, vattensamlingar med mera. Det är fördelaktigt om områdena är vindskyddade och solexponerade eftersom de då snabbt värms upp på våren, vilket tidigarelägger sälgens blomningstid.

Projektet kan lätt anpassas efter ambitionsnivå och budget, genom att välja färre eller fler antal sälgar. Det kan vara allt från enstaka till hundratals sälgar. De praktiska åtgärderna ingår dock inte i detta projekt utan endast kartläggning och åtgärdsplan.

Bakgrund: Sälg är ett mycket viktigt trädslag ur ett biologiskt mångfaldsperspektiv. Sälgens blommor blommar tidigt på våren, innan lövsprickningen, och är därmed en otroligt viktig födoresurs för inte minst de tidiga humledrottningarna som vaknat ur sin vintersömn. Humledrottningarna ska starta upp ett nytt samhälle och har inte ätit sedan förra hösten. Det finns även pollinatörer som är helt beroende av blommande sälg på våren som exempelvis sälgsandbi och vårsidenbi. Den tidiga blomningen med nektar och pollen tillsammans med att många arter har sälgen som bomiljö eller föryngringsmiljö gör den till en så kallad nyckelart. En nyckelart är en art som är livsnödvändig för många andra arter.

Lokala aktörer: eg. Naturskyddsföreningen, Entomologiska föreningen

Projektets bidrag till miljö kvalitetsmålen och långsiktigt och varaktigt naturvårdsarbete i kommunen:

Ett rikt odlingslandskap

Projektet syftar till att bevara och främja de biologiska värden som är förknippade med pollinering.

Ett rikt växt- och djurliv

Projektet gynnar en mängd olika insekter, inte minst pollinatörer, samt all biologisk mångfald som är beroende av insektpollinering.

God bebyggd miljö

Projektet ska utveckla naturvärden i bebyggd miljö.

Projektets långsiktiga effekter: Ökad biologisk mångfald i staden och stadsnära områden, ökad kunskap hos befolkningen gällande pollinatörer och sälgens betydelse för pollinerande insekter.

+ Åtgärder och kostnader

Åtgärd	Kvantitet	Totalkostnad	Värde ideellt arbetet	Uppskattad kostnad
Kartlägga och beskriva skötselåtgärder för ex. 20 lämpliga sälgar	1	5 arbetsdagar		
Summa		5 arbetsdagar		

+ Projektets stöd till olika samhällsintressen

Hållbarhetsmål 2030	Ingen betydelse	Liten betydelse	Stor betydelse
Ingen fattigdom	X		
Ingen hunger	X		
Hälsa och välbefinnande		X	
God utbildning för alla		X	
Jämställdhet	X		
Rent vatten och sanitet	X		
Hållbar energi för alla	X		
Anständiga arbetsvillkor och ekonomisk tillväxt	X		
Hållbar industri, innovationer och infrastruktur	X		
Minskad ojämlikhet	X		
Hållbara städer och samhällen		X	
Hållbar konsumtion och produktion	X		
Bekämpa klimatförändringen	X		
Hav och marina resurser	X		
Ekosystem och biologisk mångfald			X
Fredliga och inkluderande samhällen	X		

+ I vilken omfattning stödjer projektet genomförande av miljökvalitetsmålen?

Miljökvalitetsmål	Ingen betydelse	Liten betydelse	Stor betydelse
Begränsad klimatpåverkan	X		
Frisk luft	X		
Försurning	X		
Giftfritt	X		

Miljö kvalitetsmål	Ingen betydelse	Liten betydelse	Stor betydelse
Ozonskikt	X		
Strålning	X		
Övergödning	X		
Sötvatten	X		
Grundvatten	X		
Kust och hav	X		
Våtmark	X		
Skog	X		
Odlingslandskap		X	
Fjäll	X		
Bebyggelse			X
Djur och växter			X

+ Politikområden och villkor

Område: Övrigt av betydelse för naturvård	Andel: 90%	Motivering: Projektet gynnar pollinatörer och övriga insekter i stads/tätortsmiljön.
Område: Folkhälsa	Andel: 5%	Motivering: Ökad grönska i stads/tätortsmiljön, gynnsamt för hälsa och välbefinnande för närboende.
Område: Areella näringar	Andel: 5%	Motivering: Projektet gynnar pollinatörer vilka i sin tur är betydelsefulla för insektspollinerade växter i trädgårdar inne i staden/tätorten och i det omgivande odlingslandskapet för jordbruket.

+ Finansiering

Finansiärer

Namn Typ	Kontanta Medel	Egen arbetsinsats	Värde ideellt arbete
Typ: Namn:			
Typ: Namn:			
Typ: Namn:			
Summa			

Totalsumma medfinansiering:

5.1.5 Ansökan kartläggning av värdefulla brynmiljöer

Projektnamn: Kartläggning av värdefulla brynmiljöer	Projektperiod: ettårig	Tätortsnära: Ja (men inte enbart)
---	-------------------------------	--

+ Generellt information

Drivs av: Kommunen

Sammanfattning: Brynmiljöer är en oerhört viktig miljö för flera växter, insekter och svampar och kräver återkommande skötsel för att inte växa igen och försvinna. Projektets syfte är att identifiera värdefulla brynmiljöer i kommunen för att kartlägga och utreda skötselbehovet av dessa. De praktiska åtgärderna ingår dock inte i detta projekt utan endast kartläggning och åtgärdsplan.

Syfte: Projektets syfte är att identifiera värdefulla brynmiljöer i kommunen för att kartlägga och utreda skötselbehovet av dessa. Bryn med solbelysta variationsrika buskmarker med blommande och bärande buskar, gläntor och sandblottor innebär stora vinster för bland annat pollinerande insekter. Det i sin tur ökar pollineringen och då även avkastningen på frukt, bär och grödor.

Detta projekt innebär att brynmiljöer identifieras och åtgärdsplaner tas fram för respektive miljö. I första hand handlar det om befintliga brynmiljöer och deras behov av att restaureras och/eller skötas. Under projektet utförs en förstudie för att identifiera platser där värdefulla bryn kan förekomma. Dessa besöks sedan i fält där specifika skötselbehov bedöms. Förslag på skötselåtgärder kan bland annat vara röjning av sly från icke blommande vedartade växter som björk för att friställa blommande och bärande buskar och gynna blommande örter. Andra skötselåtgärder kan innebära skapande av sandblottor eller plantering av blommande och bärande buskar/träd. Ingen skötsel av befintliga bryn eller anläggning av nya brynmiljöer ingår i ansökan.

Bakgrund: Övergångszonen mellan öppen mark och skogsmark kan se väldigt olika ut. Ibland är det tvära kanter mellan träd och jordbruksmark eller parkmark och ibland består övergångszonen av variationsrika buskmarker med gläntor och kallas då för brynmiljöer. Dessa brynmiljöer är en oerhört viktig miljö för flera växter, insekter och svampar och kräver återkommande skötsel för att inte växa igen och försvinna. Brynmiljöer förekommer ofta naturligt i närheten av bebyggda miljöer, men växer ofta igen som följd av förändrade jordbruksmetoder eller att markanvändningen förändras när samhällen växer. Korrekt skötsel kan återskapa bryn så som de såg ut i det gamla jordbrukslandskapet med en mosaik av träd, buskar och gräsmarker på ytor som annars växer igen, vilket dessutom gör brynmiljöer mer estetiskt tilltalande exempelvis i närheten av bostadsområden. Om skötsel och restaurering inriktas på befintliga bryn behövs ingen ny mark tas i anspråk.

Lokala aktörer: eg. Naturskyddsföreningen, Entomologiska föreningen

Projektets bidrag till miljö kvalitetsmålen och långsiktigt och varaktigt naturvårdsarbete i kommunen:

Ett rikt odlingslandskap

Projektet syftar till att bevara och främja de biologiska värden som är förknippade med pollinering.

Ett rikt växt- och djurliv

Projektet gynnar en mängd olika insekter, inte minst pollinatörer, samt all biologisk mångfald som är beroende av insektpollinering.

God bebyggd miljö

Projektet ska utveckla naturvärden i bebyggd miljö.

Projektets långsiktiga effekter: Ökad biologisk mångfald i staden och stadsnära områden, ökad kunskap hos befolkningen gällande pollinatörer och en mosaikartad brynmiljös betydelse för pollinerande insekter.

+ Åtgärder och kostnader

Åtgärd	Kvantitet	Totalkostnad	Värde ideellt arbetet	Uppskattad kostnad
Förstudie	1	1 arbetsdag		
Fältbesök samt bedömning av skötsel och restaureringsbehov	1	0,5 arbetsdag per bryn		
Skötselplan och rapportering		0,5 arbetsdag per bryn		
Summa				

+ Projektets stöd till olika samhällsintressen

Hållbarhetsmål 2030	Ingen betydelse	Liten betydelse	Stor betydelse
Ingen fattigdom	x		
Ingen hunger	x		
Hälsa och välbefinnande		x	
God utbildning för alla		x	
Jämställdhet	x		
Rent vatten och sanitet	x		
Hållbar energi för alla	x		
Anständiga arbetsvillkor och ekonomisk tillväxt	x		
Hållbar industri, innovationer och infrastruktur	x		
Minskad ojämlikhet	x		
Hållbara städer och samhällen			x
Hållbar konsumtion och produktion	x		
Bekämpa klimatförändringen	x		
Hav och marina resurser	x		
Ekosystem och biologisk mångfald			x
Fredliga och inkluderande samhällen	x		

+ I vilken omfattning stödjer projektet genomförande av miljö kvalitetsmålen?

Miljö kvalitetsmål	Ingen betydelse	Liten betydelse	Stor betydelse
Begränsad klimatpåverkan	x		
Frisk luft	x		
Försurning	x		
Giftfritt	x		
Ozonskikt	x		
Strålning	x		
Övergödning	x		
Sötvatten	x		
Grundvatten	x		
Kust och hav	x		
Våtmark	x		
Skog		x	
Odlingslandskap		x	
Fjäll	x		
Bebyggelse			x
Djur och växter			x

+ Politikområden och villkor

Område: Övrigt av betydelse för naturvård	Andel: 80%	Motivering: Projektet gynnar pollinatörer och övriga insekter i stads/tätortsmiljön.
Område: Folkhälsa	Andel: 10%	Motivering: Ökad grönska i stads/tätortsmiljön, gynnsamt för hälsa och välbefinnande för närboende.
Område: Areella näringar	Andel: 10%	Motivering: Projektet gynnar pollinatörer vilka i sin tur är betydelsefulla för insekspollinerade växter i trädgårdar inne i staden/tätorten och i det omgivande odlingslandskapet för jordbruket.

+ Finansiering

Finansiärer

Namn Typ	Kontanta Medel	Egen arbetsinsats	Värde ideellt arbete
Typ: Namn:			
Typ: Namn:			
Typ: Namn:			
Summa			

Totalsumma medfinansiering:

5.1.6 Ansökan kartläggning av värdefulla sandmiljöer

Projektnamn: Kartläggning av värdefulla sandmiljöer	Projektperiod: ettårig	Tätortsnära: Ja (men inte enbart)
---	-------------------------------	--

+ Generellt information

Drivs av: Kommunen

Sammanfattning: Solbelyst blottat jord, framförallt sandig jord i kombination med blommande örter, gynnar många arter som exempelvis marklevande solitära bin och steklar. Detta projekt innebär att sandmiljöer identifieras, inventeras och åtgärdsplaner tas fram för respektive miljö. De praktiska åtgärderna ingår dock inte i detta projekt utan endast kartläggning och åtgärdsplan.

Syfte: Detta projekt innebär att sandmiljöer identifieras, inventeras och åtgärdsplaner tas fram för respektive miljö. I första hand handlar det om befintliga sandmiljöer och deras behov av att restaureras och/eller skötas. Skötseln består ofta av skrapning av vegetation för att blottlägga sand på nytt, vilket måste göras på ett sådant sett att blommande växter av nytta för pollinatörer inte missgynnas. Som ett tillägg kan man även identifiera lämpliga platser att anlägga helt nya sandmiljöer, så kallade bibäddar. De praktiska åtgärderna ingår dock inte i detta projekt utan endast kartläggning och åtgärdsplan. Projektet kan anpassas till valfritt antal sandiga lokaler, ju fler som kartläggs desto större betydelse för den lokala bevarandestatusen av sandlevande pollinatörer, så länge det finns planer på att sköta miljöerna.

Bakgrund: Solbelyst blottat jord, framförallt sandig jord i kombination med blommande örter, gynnar många arter som exempelvis marklevande solitära bin och steklar. Sådana miljöer kan förekomma naturligt i sandiga områden, till exempel intill sjöstränder och älvar, men kanske framförallt i störda miljöer som vägkanter, olika ruderatmarker och sandtäckter. Sandiga miljöer är dock beroende av kontinuerlig störning för att inte växa igen. Vägkanter slås som en del av skötseln av vägområdet, och dikas med jämna mellanrum, vilket håller de sandiga och grusiga miljöerna öppna. Däremot kan andra typer av sandiga grusiga marker i stadsnära miljöer snabbt växa igen vid förändrad markanvändning, vilket missgynnar sandlevande pollinatörer.

Lokala aktörer: eg. Naturskyddsföreningen, Entomologiska föreningen

Projektets bidrag till miljö kvalitetsmålen och långsiktigt och varaktigt naturvårdsarbete i kommunen:

Ett rikt odlingslandskap

Projektet syftar till att bevara och främja de biologiska värden som är förknippade med pollinering.

Ett rikt växt- och djurliv

Projektet gynnar en mängd olika insekter, inte minst pollinatörer, samt all biologisk mångfald som är beroende av insektspollinering.

God bebyggd miljö

Projektet ska utveckla naturvärden i bebyggd miljö.

Projektets långsiktiga effekter: Ökad biologisk mångfald i staden och stadsnära områden, ökad kunskap hos befolkningen gällande pollinatörer och en mosaikartad brynmiljös betydelse för pollinerande insekter.

+ Åtgärder och kostnader

Åtgärd	Kvantitet	Totalkostnad	Värde ideellt arbetet	Uppskattad kostnad
Projektstart, start av förstudie, planering av fältarbete.	1	1 arbetsdag		
Fältbesök och bedömning av skötselbehov.	1	1 arbetsdag per lokal		
Rapportering	1	1 arbetsdag per lokal		
Summa				

+ Projektets stöd till olika samhällsintressen

Hållbarhetsmål 2030	Ingen betydelse	Liten betydelse	Stor betydelse
Ingen fattigdom	x		
Ingen hunger	x		
Hälsa och välbefinnande	x		
God utbildning för alla		x	
Jämställdhet	x		
Rent vatten och sanitet	x		
Hållbar energi för alla	x		
Anständiga arbetsvillkor och ekonomisk tillväxt	x		
Hållbar industri, innovationer och infrastruktur	x		
Minskad ojämlikhet	x		
Hållbara städer och samhällen		x	
Hållbar konsumtion och produktion	x		
Bekämpa klimatförändringen	x		
Hav och marina resurser	x		
Ekosystem och biologisk mångfald			x
Fredliga och inkluderande samhällen	x		

+ I vilken omfattning stödjer projektet genomförande av miljökvalitetsmålen?

Miljökvalitetsmål	Ingen betydelse	Liten betydelse	Stor betydelse
Begränsad klimatpåverkan	x		
Frisk luft	x		
Försurning	x		
Giftfritt	x		
Ozonskikt	x		
Strålning	x		
Övergödning	x		
Sötvatten	x		
Grundvatten	x		
Kust och hav	x		
Våtmark	x		
Skog	x		
Odlingslandskap		x	
Fjäll			
Bebyggelse		x	
Djur och växter			x

+ Politikområden och villkor

Område: Övrigt av betydelse för naturvård	Andel: 90%	Motivering: Projektet gynnar pollinatörer och övriga insekter i stads/tätortsmiljön.
Område: Folkhälsa	Andel: 5%	Motivering: Ökad grönska i stads/tätortsmiljön, gynnsamt för hälsa och välbefinnande för närboende.
Område: Areella näringar	Andel: 5%	Motivering: Projektet gynnar pollinatörer vilka i sin tur är betydelsefulla för insektspollinerade växter i trädgårdar inne i staden/tätorten och i det omgivande odlingslandskapet för jordbruket.

+ Finansiering

Finansiärer

Namn Typ	Kontanta Medel	Egen arbetsinsats	Värde ideellt arbete
Typ: Namn:			
Typ: Namn:			
Typ: Namn:			
Summa			

Totalsumma medfinansiering:**5.1.7 Ansökan gröna tak på busshållplatser**

Projektnamn: Gröna tak på busshållplatser	Projektperiod: ettårig	Tätortsnära: Ja
--	-------------------------------	------------------------

+ Generell information**Drivs av:** Kommunen

Sammanfattning: Projektet ska undersöka förutsättningarna i kommunen för anläggandet av gröna tak på busskurer. Projektets huvudsakliga syfte är framförallt att skapa uppmärksamhet kring kommunens arbete med pollinatörer och är i sig själv inte det mest effektiva sättet att främja pollinatörer.

Syfte: Projektet är en förstudie som ska undersöka förutsättningarna och kostnaderna samt lägga upp en plan för genomförande. Projektet kräver samarbeten mellan olika delar av kommunen samt kollektivtrafiken. En undersökning kring om de befintliga busskurerna klarar belastningen som ett grönt tak genererar måste utföras eller om nya busskurer behöver införskaffas.

Bakgrund: Flera städer som har anlagt gröna tak på busskurer i stadsmiljö. Ofta har mattor med sedumväxter rullats ut på busskurstaken ovanpå ett väderskydd. Sedumtak fungerar delvis som nektarresurs för pollinerare, även om det inte är de bästa växterna för just detta, men också som buffert vid kraftiga skyfall och som luftrenare. Att anlägga gröna tak på busskurer har viss effekt på ökad biologisk mångfald samtidigt som det skapar förhöjd trivsel i stadsmiljön. Detta projekt är bra för att göra kommuninvånarna uppmärksamma på kommunens arbete med pollinatörer i stadsmiljön.

Lokala aktörer: Kollektivtrafikföretag, Arkitekter**Projektets bidrag till miljö kvalitetsmålen och långsiktigt och varaktigt naturvårdsarbete i kommunen:**

Ett rikt odlingslandskap

Projektet syftar till att bevara och främja de biologiska värden som är förknippade med pollinering.

Ett rikt växt- och djurliv

Projektet gynnar en mängd olika insekter, inte minst pollinatörer, samt all biologisk mångfald som är beroende av insektpollinering.

God bebyggd miljö

Projektet ska utveckla naturvärden i bebyggd miljö.

Projektets långsiktiga effekter: Ökad biologisk mångfald i staden och stadsnära områden, ökad kunskap hos befolkningen gällande pollinatörer.**+ Åtgärder och kostnader**

Åtgärd	Kvantitet	Totalkostnad	Värde ideellt arbetet	Uppskattad kostnad
Undersöka kommunens förutsättningar att anlägga gröna tak på busskurer.	1	5 arbetsdagar		
Summa				

+ Projektets stöd till olika samhällsintressen

Hållbarhetsmål 2030	Ingen betydelse	Liten betydelse	Stor betydelse
Ingen fattigdom	X		
Ingen hunger	X		
Hälsa och välbefinnande	X		
God utbildning för alla	X		
Jämställdhet	X		
Rent vatten och sanitet	X		
Hållbar energi för alla	X		
Anständiga arbetsvillkor och ekonomisk tillväxt	X		
Hållbar industri, innovationer och infrastruktur	X		
Minskad ojämlikhet	X		
Hållbara städer och samhällen	X		
Hållbar konsumtion och produktion	X		
Bekämpa klimatförändringen	X		
Hav och marina resurser	X		
Ekosystem och biologisk mångfald			X
Fredliga och inkluderande samhällen	X		

+ I vilken omfattning stödjer projektet genomförande av miljö kvalitetsmålen?

Miljö kvalitetsmål	Ingen betydelse	Liten betydelse	Stor betydelse
Begränsad klimatpåverkan	X		
Frisk luft	X		
Försurning	X		
Giftfritt	X		
Ozonskikt	X		
Strålning	X		
Övergödning	X		
Sötvatten	X		
Grundvatten	X		
Kust och hav	X		
Våtmark	X		

Miljö kvalitetsmål	Ingen betydelse	Liten betydelse	Stor betydelse
Skog	X		
Odlingslandskap	X		
Fjäll	X		
Bebyggelse			X
Djur och växter			X

+ Politikområden och villkor

Område: Övrigt av betydelse för naturvård	Andel:	Motivering: Projektet gynnar pollinatörer och övriga insekter i stads/tätortsmiljön.
Område: Folkhälsa	Andel:	Motivering: Ökad grönska i stads/tätortsmiljön, gynnsamt för hälsa och välbefinnande för närboende.
Område: Areella näringar	Andel:	Motivering: Projektet gynnar pollinatörer vilka i sin tur är betydelsefulla för insektspollinerade växter i trädgårdar inne i staden/tätorten och i det omgivande odlingslandskapet för jordbruket.

+ Finansiering

Finansiärer

Namn Typ	Kontanta Medel	Egen arbetsinsats	Värde ideellt arbete
Typ: Namn:			
Typ: Namn:			
Typ: Namn:			
Summa			

Totalsumma medfinansiering:

5.1.8 Ansökan gröna tak och takträdgårdar

Projektamn: Gröna tak och takträdgårdar	Projektperiod: ettårig	Tätortsnära: Ja
--	-------------------------------	------------------------

+ Generell information

Drivs av: Kommunen

Sammanfattning: Projektet innebär en förstudie för att kartlägga var det kan vara lämpligt att anlägga gröna tak eller takträdgårdar inom stadsmiljön. Projektet innebär kontakter med fastighetsägare och framtagning av vilken typ av tak som kan anläggas.

Syfte: Projektet syftar till att kartlägga möjligheter för anläggandet av gröna tak och takträdgårdar för att främja pollinatörer i stadsmiljön.

Bakgrund: Stadsmiljöer blir väldigt varma på grund av all rörelseenergi och all hårdgjord yta som buffrar värme. Att anlägga gröna tak eller takträdgårdar i stadsmiljö bidrar till lägre temperaturer, buffrar vatten vid skyfall, renar luft och gynnar pollinatörer genom födoresurser och bomiljöer. I kommunen finns flera fastigheter med stora takytor som ägs av kommunen och myndigheter vilka först och främst skulle stå i fokus för att omforma till gröna tak eller att anlägga takträdgårdar på. Fastighetsägare av andra stora bebyggelser ska dock också kontaktas, framförallt i de fall fastigheten är belägen på en plats med särskild betydelse för stadens gröna infrastruktur.

Lokala aktörer: Fastighetsägare

Projektets bidrag till miljö kvalitetsmålen och långsiktigt och varaktigt naturvårdsarbete i kommunen:

Ett rikt odlingslandskap

Projektet syftar till att bevara och främja de biologiska värden som är förknippade med pollinering.

Ett rikt växt- och djurliv

Projektet gynnar en mängd olika insekter, inte minst pollinatörer, samt all biologisk mångfald som är beroende av insektpollinering.

God bebyggd miljö

Projektet ska utveckla naturvärden i bebyggd miljö.

Projektets långsiktiga effekter: Ökad biologisk mångfald i staden och stadsnära områden, stärka den gröna infrastrukturen för pollinatörer i staden, ökad kunskap hos befolkningen gällande pollinatörer.

+ Åtgärder och kostnader

Åtgärd	Kvantitet	Totalkostnad	Värde ideellt arbetet	Uppskattad kostnad
Kartläggning av lämpliga byggnader för anläggning av gröna tak och takträdgårdar. Kontakt och möten med fastighetsägare, arkitekter, mm., samt framtagning av anläggningsförslag.		15 arbetsdagar		
Summa				

+ Projektets stöd till olika samhällsintressen

Hållbarhetsmål 2030	Ingen betydelse	Liten betydelse	Stor betydelse
Ingen fattigdom	X		
Ingen hunger	X		
Hälsa och välbefinnande		X	
God utbildning för alla	X		
Jämställdhet	X		
Rent vatten och sanitet	X		
Hållbar energi för alla	X		
Anständiga arbetsvillkor och ekonomisk tillväxt	X		
Hållbar industri, innovationer och infrastruktur		X	
Minskad ojämlikhet	X		
Hållbara städer och samhällen		X	
Hållbar konsumtion och produktion	z	X	
Bekämpa klimatförändringen	X		
Hav och marina resurser	X		
Ekosystem och biologisk mångfald			X
Fredliga och inkluderande samhällen	X		

+ I vilken omfattning stödjer projektet genomförande av miljökvalitetsmålen?

Miljökvalitetsmål	Ingen betydelse	Liten betydelse	Stor betydelse
Begränsad klimatpåverkan	X		
Frisk luft		X	
Försurning	X		
Giftfritt	X		
Ozonskikt	X		
Strålning	X		
Övergödning	X		
Sötvatten	X		
Grundvatten	X		
Kust och hav	X		
Våtmark	X		
Skog	X		
Odlingslandskap	X		

Miljö kvalitetsmål	Ingen betydelse	Liten betydelse	Stor betydelse
Fjäll	X		
Bebyggelse			X
Djur och växter			X

+ Politikområden och villkor

Område: Övrigt av betydelse för naturvård	Andel: 80%	Motivering: Projektet gynnar pollinatörer och övriga insekter i stads/tätortsmiljön.
Område: Folkhälsa	Andel: 15%	Motivering: Ökad grönska i stads/tätortsmiljön, gynnsamt för hälsa och välbefinnande för närboende.
Område: Areella näringar	Andel: 5%	Motivering: Projektet gynnar pollinatörer vilka i sin tur är betydelsefulla för insektpollinerade växter i trädgårdar inne i staden/tätorten och i det omgivande odlingslandskapet för jordbruket.

+ Finansiering

Finansiärer

Namn Typ	Kontanta Medel	Egen arbetsinsats	Värde ideellt arbete
Typ: Namn:			
Typ: Namn:			
Typ: Namn:			
Summa			

Totalsumma medfinansiering:

5.1.9 Ansökan parkväxtplan

Projektnamn: Parkväxtplan	Projektperiod: ettårig-flerårig	Tätortsnära: Ja
-------------------------------------	--	------------------------

+ Generell information

Drivs av: Kommunen

Sammanfattning: Projektet Parkväxtplan innebär att ta fram en eller revidera befintlig parkväxtplan, med ett adderat fokus på att gynna pollinatörer och pollinering. Tydliga mål och riktlinjer angående växtval ska förankras hos kommunal parkförvaltning/nämnder/byggtreprenader. Även hyresgäster/arendatorer, bolag och bostadsföreningar som förvaltar ytor i staden ska behöva förhålla sig till riktlinjer som ska tas fram angående växtval och artsammansättning.

Syfte: Projektets syfte är att öka antalet och artmångfalden bland inhemska nektarrika växter i stadsmiljön för att främja pollinatörer och pollinering. Detta ska ske genom fokus på att gynna pollinatörer och pollinering alltid ska finnas med vid anläggande, skötsel och planering av grönytor. På så sätt skapas en långsiktig grön infrastruktur för pollinatörer genom hela stan.

Bakgrund: Kommun x har under flera år jobbat med att skapa insektsintressanta miljöer. Hittills har dessa åtgärder framförallt utförts punktuellt på speciella platser så som i brynmiljöer, ett grustag i stadens ytterkant samt anläggandet av några insektshotell i flera parker. För att skapa en långsiktig, sammanhängande grön infrastruktur för pollinatörer vill kommunen nu förankra arbetet med pollinatörer på en bredare plan genom detta projekt.

Projektet Parkväxtplan innebär att ta fram en eller revidera befintlig parkväxtplan, med ett adderat fokus på att gynna pollinatörer och pollinering. Här ingår att ta fram listor på växter som gynnar pollinatörer, och att formulera riktlinjer och mål om att så stor andel som möjligt av växter i parkmiljö ska utgöras av växter från denna lista. Så hög andel som möjligt ska vara inhemska arter samt nektar-/pollenrika arter. Planen ska inkludera både annueller, perenner, buskar och träd, samt alla årstider och alla olika typer av planteringar (rabatter, urnor, lådor, häckar, gräsmattor o.s.v.). Planen ska gälla växtval vid både nyanläggning, renovering och drift, vid förnygring av buskar och träd och skötselmetoder för den löpande skötseln.

Planen ska innehålla riktlinjer för krav på kommunens hyresgäster/arendatorer, så att även dessa lever upp till planens mål. I många fall är inte kommunen huvudman utan t.ex. privata bolag eller bostadsrättsföreningar. För att ändå påverka växtval och skötsel på dessa ytor, ska planen innehålla riktlinjer om planbestämmelser och kvalitetsprogram o. dyl., som riktar sig till kommunens stadsbyggnadskontor.

Den nya artlistan och rutinen ska förankras hos kommunal parkförvaltning/nämnder/byggtreprenader. Projektets syfte är även att få denna rutin på plats. Hela kedjan ska säkras.

Lokala aktörer: -

Projektets bidrag till miljö kvalitetsmålen och långsiktigt och varaktigt naturvårdsarbete i kommunen:

Ett rikt odlingslandskap

Projektet syftar till att bevara och främja de biologiska värden som är förknippade med pollinering.

Ett rikt växt- och djurliv

Projektet gynnar en mängd olika insekter, inte minst pollinatörer, samt all biologisk mångfald som är beroende av insektpollinering.

God bebyggd miljö

Projektet ska utveckla naturvärden i bebyggd miljö.

Projektets långsiktiga effekter: Ökad biologisk mångfald i staden och stadsnära områden, stärka den gröna infrastrukturen för pollinatörer i staden, ökad kunskap hos befolkningen gällande pollinatörer.

+ Åtgärder och kostnader

Åtgärd	Kvantitet	Totalkostnad	Värde ideellt arbetet	Uppskattad kostnad
Ta fram och förankra ny parkväxtplan.	1			
Summa				

+ Projektets stöd till olika samhällsintressen

Hållbarhetsmål 2030	Ingen betydelse	Liten betydelse	Stor betydelse
Ingen fattigdom	X		
Ingen hunger	X		
Hälsa och välbefinnande	X		
God utbildning för alla	X		
Jämställdhet	X		
Rent vatten och sanitet	X		
Hållbar energi för alla	X		
Anständiga arbetsvillkor och ekonomisk tillväxt	X		
Hållbar industri, innovationer och infrastruktur	X		
Minskad ojämlikhet	X		
Hållbara städer och samhällen		X	
Hållbar konsumtion och produktion	X		
Bekämpa klimatförändringen	X		
Hav och marina resurser	X		
Ekosystem och biologisk mångfald			X
Fredliga och inkluderande samhällen	X		

+ I vilken omfattning stödjer projektet genomförande av miljö kvalitetsmålen?

Miljö kvalitetsmål	Ingen betydelse	Liten betydelse	Stor betydelse
Begränsad klimatpåverkan	X		
Frisk luft	X		
Försurning	X		
Giftfritt	X		
Ozonskikt	X		
Strålning	X		
Övergödning	X		
Sötvatten	X		
Grundvatten	X		
Kust och hav	X		
Våtmark	X		
Skog	X		
Odlingslandskap		X	
Fjäll	X		
Bebyggelse			X
Djur och växter			X

+ Politikområden och villkor

Område: Övrigt av betydelse för naturvård	Andel: 85%	Motivering: Projektet gynnar pollinatörer och övriga insekter i stads/tätortsmiljön.
Område: Folkhälsa	Andel: 5%	Motivering: Ökad grönska i stads/tätortsmiljön, gynnsamt för hälsa och välbefinnande för närboende.
Område: Areella näringar	Andel: 10%	Motivering: Projektet gynnar pollinatörer vilka i sin tur är betydelsefulla för insektpollinerade växter i trädgårdar inne i staden/tätorten och i det omgivande odlingslandskapet för jordbruket.

+ Finansiering

Finansiärer

Namn Typ	Kontanta Medel	Egen arbetsinsats	Värde ideellt arbete
Typ: Namn:			
Typ: Namn:			
Typ: Namn:			
Summa			

Totalsumma medfinansiering:**5.1.10 Ansökan Pollineringsplan**

Projektnamn: Pollineringsplan	Projektperiod: ettårig	Tätortsnära: Ja (men inte enbart)
---	-------------------------------	--

+ Generell information**Drivs av:** Kommunen

Sammanfattning: Projektet Pollineringsplan innebär en analys av ekosystemtjänsten pollination där målet är att skapa och säkra ett väl fungerande ekosystem för pollinatörer. För ett fungerande ekosystem krävs att det finns tillräckligt många livsmiljöer av tillräcklig kvalitet och storlek. Livsmiljöerna bör även vara kopplade till varandra i ett nätverk.

Syfte: Projektets mål är att skapa och säkra ett väl fungerande ekosystem för pollinatörer i hela kommunen genom att ta fram en pollinationsplan. Pollinationsplanen syftar till att identifiera kommunens nätverk för pollinerare och försäkra att de ingående livsmiljöerna är kopplade och har tillräcklig kvalitet och storlek genom att inkorporera pollinerarnas behov i samhällsplaneringen.

Bakgrund: För ett strategiskt och långsiktigt arbete med pollinatörer och för att säkra ekosystemtjänsten pollination vill kommunen ta fram en pollinationsplan genom en djupgående analys av läget för pollinatörer inom kommunen. Projektet är en förstudie som dels kartlägger var det finns grönytor och identifierar dess kvalitet och storlek inom kommunen, dels analyserar vilka brister eller barriärer som finns för att koppla samman dessa ytor till ett nätverk för pollinatörerna. Planen föreslår vilka åtgärder som är nödvändiga att genomföra för att skapa ett välmående nätverk för pollinatörer. Planen föreslår även hur arbetet med att säkra ett fungerande nätverk för pollinatörer ska genomföras och inkorporeras i samhällsplaneringen.

Lokala aktörer: -**Projektets bidrag till miljö kvalitetsmålen och långsiktigt och varaktigt naturvårdsarbete i kommunen:**

Ett rikt odlingslandskap

Projektet syftar till att bevara och främja de biologiska värden som är förknippade med pollinering.

Ett rikt växt- och djurliv

Projektet gynnar en mängd olika insekter, inte minst pollinatörer, samt all biologisk mångfald som är beroende av insektpollinering.

God bebyggd miljö

Projektet ska utveckla naturvärden i bebyggd miljö.

Projektets långsiktiga effekter: Ökad biologisk mångfald i staden och stadsnära områden, stärka den gröna infrastrukturen för pollinatörer i staden.

+ Åtgärder och kostnader

Åtgärd	Kvantitet	Totalkostnad	Värde ideellt arbetet	Uppskattad kostnad
Ta fram pollinationsplan	1			
Summa				

+ Projektets stöd till olika samhällsintressen

Hållbarhetsmål 2030	Ingen betydelse	Liten betydelse	Stor betydelse
Ingen fattigdom	X		
Ingen hunger	X		
Hälsa och välbefinnande	X		
God utbildning för alla	X		
Jämställdhet	X		
Rent vatten och sanitet	X		
Hållbar energi för alla	X		
Anständiga arbetsvillkor och ekonomisk tillväxt	X		
Hållbar industri, innovationer och infrastruktur	X		
Minskad ojämlikhet	X		
Hållbara städer och samhällen		X	
Hållbar konsumtion och produktion	X		
Bekämpa klimatförändringen	X		
Hav och marina resurser	X		
Ekosystem och biologisk mångfald			X
Fredliga och inkluderande samhällen	X		

+ I vilken omfattning stödjer projektet genomförande av miljö kvalitetsmålen?

Miljö kvalitetsmål	Ingen betydelse	Liten betydelse	Stor betydelse
Begränsad klimatpåverkan	X		
Frisk luft	X		
Försurning	X		
Giftfritt	X		
Ozonskikt	X		
Strålning	X		
Övergödning	X		
Sötvatten	X		
Grundvatten	X		
Kust och hav	X		
Våtmark	X		
Skog	X		
Odlingslandskap		X	
Fjäll	X		

Miljö kvalitetsmål	Ingen betydelse	Liten betydelse	Stor betydelse
Bebyggelse		X	
Djur och växter			X

+ Politikområden och villkor

Område: Övrigt av betydelse för naturvård	Andel: 85%	Motivering: Projektet gynnar pollinatörer och övriga insekter i stads/tätortsmiljön.
Område: Folkhälsa	Andel: 5%	Motivering: Ökad grönska i stads/tätortsmiljön, gynnsamt för hälsa och välbefinnande för närboende.
Område: Areella näringar	Andel: 10%	Motivering: Projektet gynnar pollinatörer vilka i sin tur är betydelsefulla för insektpollinerade växter i trädgårdar inne i staden/tätorten och i det omgivande odlingslandskapet för jordbruket.

+ Finansiering

Finansiärer

Namn Typ	Kontanta Medel	Egen arbetsinsats	Värde ideellt arbete
Ex. Typ: Namn:			
Summa			

Totalsumma medfinansiering:

5.1.11 Ansökan skötsel av gräsmark för att gynna pollinatörer

Projektamn: Skötsel av gräsmark för att gynna pollinatörer	Projektperiod: flerårig	Tätortsnära: Ja (men inte bara)
---	--------------------------------	--

+ Generell information

Drivs av: Kommunen

Sammanfattning: På utvalda gräsmarker i kommunen ska skötseln anpassas så att kärlväxterna i gräsmarken hinner blomma och sätta frö innan slåtter med bortforsling utförs. Gräsmarkerna ska på så sätt öka nektartillgången för pollinatörerna i stan och utveckla högre naturvärdena över tid.

Syfte: Projektet syftar till att etablera en ny form av skötsel på en eller flera gräsmarker i kommunen för att öka blomrikedomen på ytorna, vilka i sin tur ska främja pollinatörer och stärka stadens gröna infrastruktur för pollinatörer.

Bakgrund: Om projektet kombineras med Kartläggning av gräsytor för ändrad skötsel, Kartläggning av värdefulla gräsmarker eller Kartläggning av värdefulla kommunala välganger, så finns redan gräsmarker utpekade och skötseln beskriven. I sådana fall syftar detta projekt till att förverkliga skötseln. Det kan innebära upphandling, projektledning, instruerande/arbetsledning i fält, entreprenadkostnader, besiktning, uppföljning och utvärdering. Vilka delar som krävs beror på hur kommunen har det ställt med egen utförande personal eller entreprenörer, egna projektledare, egna besiktningsmän o.s.v., samt på kommunens budget och ambitionsnivå. Projektets omfattning går lätt att anpassa genom att fritt välja antalet/arealen gräsytor. Varje kommun måste själva se hur deras behov och ambitionsnivå ser ut.

Lokala aktörer: eg. Naturskyddsföreningen, Entomologiska föreningen, Samhall, Arbetsmarknadsenheten (AME)

Projektets bidrag till miljö kvalitetsmålen och långsiktigt och varaktigt naturvårdsarbete i kommunen:

Ett rikt odlingslandskap

Projektet syftar till att bevara och främja de biologiska värden som är förknippade med pollinering.

Ett rikt växt- och djurliv

Projektet gynnar en mängd olika insekter, inte minst pollinatörer, samt all biologisk mångfald som är beroende av insektpollinering.

God bebyggd miljö

Projektet ska utveckla naturvärden i bebyggd miljö.

Projektets långsiktiga effekter: Ökad biologisk mångfald i staden och stadsnära områden, stärka den gröna infrastrukturen för pollinatörer i staden, ökad kunskap hos befolkningen gällande pollinatörer.

+ Åtgärder och kostnader

Åtgärd	Kvantitet	Totalkostnad	Värde ideellt arbetet	Uppskattad kostnad
Årlig skötsel på gräsmark med slåtter, upptag och bortforsling	1			
Summa				

+ Projektets stöd till olika samhällsintressen

Hållbarhetsmål 2030	Ingen betydelse	Liten betydelse	Stor betydelse
Ingen fattigdom	X		
Ingen hunger	X		
Hälsa och välbefinnande	X		
God utbildning för alla	X		
Jämställdhet	X		
Rent vatten och sanitet	X		
Hållbar energi för alla	X		
Anständiga arbetsvillkor och ekonomisk tillväxt	X		
Hållbar industri, innovationer och infrastruktur	X		
Minskad ojämlikhet	X		
Hållbara städer och samhällen		X	
Hållbar konsumtion och produktion	X		
Bekämpa klimatförändringen	X		
Hav och marina resurser	X		
Ekosystem och biologisk mångfald			X
Fredliga och inkluderande samhällen	X		

+ I vilken omfattning stödjer projektet genomförande av miljö kvalitetsmålen?

Miljö kvalitetsmål	Ingen betydelse	Liten betydelse	Stor betydelse
Begränsad klimatpåverkan	X		
Frisk luft	X		
Försurning	X		
Giftfritt	X		
Ozonskikt	X		
Strålning	X		
Övergödning	X		
Sötvatten	X		
Grundvatten	X		
Kust och hav	X		
Våtmark	X		
Skog	X		
Odlingslandskap		X	
Fjäll	X		
Bebyggelse		X	
Djur och växter			X

+ Politikområden och villkor

Område: Övrigt av betydelse för naturvård	Andel: 90%	Motivering: Projektet gynnar pollinatörer och övriga insekter i stads/tätortsmiljön.
Område: Areella näringar	Andel: 10%	Motivering: Projektet gynnar pollinatörer vilka i sin tur är betydelsefulla för insektspollinerade växter i trädgårdar inne i staden/tätorten och i det omgivande odlingslandskapet för jordbruket.

+ Finansiering

Finansiärer

Namn Typ	Kontanta Medel	Egen arbetsinsats	Värde ideellt arbete
Typ: Namn:			
Typ: Namn:			
Typ: Namn:			
Summa			

Totalsumma medfinansiering:

5.1.12 Ansökan Friställning av värdefulla sälgar

Projektamn: Friställning av värdefulla sälgar	Projektperiod: ettårig-flerårig	Tätortsnära: Ja (men inte enbart)
--	--	--

+ Generell information

Drivs av: Kommunen

Sammanfattning: Tidigt på våren när få nektarresurser finns att tillgå producerar sälgen mycket nektar och pollen av god kvalitet. På 20 lämpliga sälgar ska skötselåtgärder utföras, i de flesta fall friställning, så att pollenproduktion främjas.

Syfte: Syftet med projektet är att gynna pollinatörer genom att kartlägga och sköta 20 sälgar i och runt tätorten, så att de är friställda och solbelysta under en så lång tidsperiod som möjligt.

Bakgrund: Kommunen har inom ett tidigare projekt kartlagt värdefulla sälgar för pollinatörer. Genom detta projekt ska de praktiska skötselåtgärderna utföras på dessa sälgar för att främja deras pollenproduktion långsiktig. Friställningen av sälgarna syftar till att sälgarna ska vara fria från konkurrerande träd och buskar och vara helt solbelysta. Död ved och kvistar ska läggas på hög i närheten av de friställda sälgarna som faunadepåer för att främja fler artgrupper.

Sälg är en nyckelväxt för pollinatörer och i sin tur all biologisk mångfald som är beroende av pollination. Tidig på våren när få andra nektarresurser finns att tillgå producerar sälgen mycket nektar och pollen av god kvalitet. Det finns även pollinatörer som är helt beroende av blommande sälg på våren som exempelvis sälgsandbi och vårsidenbi.

Lokala aktörer: Eg. Samhall, Arbetsmarknadsenheten (AME), Naturskyddsföreningen, Entomologiska föreningen

Projektets bidrag till miljö kvalitetsmålen och långsiktigt och varaktigt naturvårdsarbete i kommunen:

Ett rikt odlingslandskap

Projektet syftar till att bevara och främja de biologiska värden som är förknippade med pollinering.

Ett rikt växt- och djurliv

Projektet gynnar en mängd olika insekter, inte minst pollinatörer, samt all biologisk mångfald som är beroende av insektpollinering.

God bebyggd miljö

Projektet ska utveckla naturvärden i bebyggd miljö.

Projektets långsiktiga effekter: Ökad biologisk mångfald i staden och stadsnära områden, stärka den gröna infrastrukturen för pollinatörer i staden, ökad kunskap hos befolkningen gällande pollinatörer.

+ Åtgärder och kostnader

Åtgärd	Kvantitet	Totalkostnad	Värde ideellt arbetet	Uppskattad kostnad
Skötselåtgärder av ex. 20 kartlagda sälgar (friställa och slyröja)		4,5 timmar per sälg		
Summa				

+ Projektets stöd till olika samhällsintressen

Hållbarhetsmål 2030	Ingen betydelse	Liten betydelse	Stor betydelse
Ingen fattigdom	X		
Ingen hunger	X		
Hälsa och välbefinnande	X		
God utbildning för alla	X		
Jämställdhet	X		
Rent vatten och sanitet	X		
Hållbar energi för alla	X		
Anständiga arbetsvillkor och ekonomisk tillväxt	X		
Hållbar industri, innovationer och infrastruktur	X		
Minskad ojämlikhet	X		
Hållbara städer och samhällen	X		
Hållbar konsumtion och produktion	X		
Bekämpa klimatförändringen	X		
Hav och marina resurser	X		
Ekosystem och biologisk mångfald			X
Fredliga och inkluderande samhällen	X		

+ I vilken omfattning stödjer projektet genomförande av miljö kvalitetsmålen?

Miljö kvalitetsmål	Ingen betydelse	Liten betydelse	Stor betydelse
Begränsad klimatpåverkan	X		
Frisk luft	X		
Försurning	X		
Giffritt	X		
Ozonskikt	X		
Strålning	X		
Övergödning	X		
Sötvatten	X		
Grundvatten	X		
Kust och hav	X		
Våtmark	X		
Skog	X		
Odlingslandskap	X		

Miljö kvalitetsmål	Ingen betydelse	Liten betydelse	Stor betydelse
Fjäll	X		
Bebyggelse		X	
Djur och växter	X		

+ Politikområden och villkor

Område: Övrigt av betydelse för naturvård	Andel:	Motivering: Projektet gynnar pollinatörer och övriga insekter i stads/tätortsmiljön.
Område: Folkhälsa	Andel:	Motivering: Ökad grönska i stads/tätortsmiljön, gynnsamt för hälsa och välbefinnande för närboende.
Område: Areella näringar	Andel:	Motivering: Projektet gynnar pollinatörer vilka i sin tur är betydelsefulla för insektpollinerade växter i trädgårdar inne i staden/tätorten och i det omgivande odlingslandskapet för jordbruket.

+ Finansiering

Finansiärer

Namn Typ	Kontanta Medel	Egen arbetsinsats	Värde ideellt arbete
Typ: Namn:			
Typ: Namn:			
Typ: Namn:			
Summa			

Totalsumma medfinansiering:

5.1.13 Ansökan blomlåda med insektshotell

Projektnamn: Blomlåda med insektshotell	Projektperiod: flerårig	Tätortsnära: Ja
--	--------------------------------	------------------------

+ Generell information

Drivs av: Kommunen

Sammanfattning: Under projektets gång ska blomlådor med insektshotell byggas och placeras ut på flera ställen i staden/tätorten. Blomlådor med insektshotell består av en låda med tjocka väggar med håligheter som utgör boplatser för solitärbin (s.k. "bibatteri"), övervintringsnischer för fjärilar samt i mitten en utbytbar blomlåda med nektarrika blomväxter (ex. tre lådor per säsong med växter med olika blomningstider). För bygginstruktion för insektshotellsdelen, se Receptsamling för biologisk mångfald i park och trädgård; Insektshotell. Blomlådorna är mobila och kan placeras om enligt behov. Vid varje batteri ska en informationsskylt placeras ut som sprider kunskap om pollinerande insekter i staden/tätorten.

Syfte: Att skapa miljöer och sprida kunskap om pollinatörernas betydelse för biologisk mångfald, nyttan av bibatterier och vikten av inhemska nektarrika blomväxter för pollinatörer.

Bakgrund: Kommunen har under flera år jobbat med åtgärder för att främja pollinerare och pollination bland annat x, x, och x. De föregående projekten har mestadels involverat kommunanställda och entreprenörer som utför åtgärder. Detta projekt syftar till ett närmare samarbete med allmänheten genom att involvera skolor och synliggöra kommunens arbete med pollinatörer mitt inne i stan på offentliga platser.

Lokala aktörer: Entomologiska föreningar, byggprogram gymnasieskola, Samhall, Arbetsmarknadsenheten (AME)

Projektets bidrag till miljö kvalitetsmålen och långsiktigt och varaktigt naturvårdsarbete i kommunen:

Ett rikt växt- och djurliv

Projektet gynnar pollinatörer samt all biologisk mångfald som är beroende av insektpollinering. Projektet sprider också kunskap om pollinatörer som kan leda till ringar på vattnet.

Projektets långsiktiga effekter: Ökad biologisk mångfald i staden och stadsnära områden, ökad kunskap hos befolkningen gällande pollinatörer.

+ Åtgärder och kostnader

Åtgärd	Kvantitet	Totalkostnad	Värde ideellt arbete	Uppskattad kostnad
Ta fram ritningar för bibatterierna		2 arbetsdagar		
Bygga bibatterier	ex. 50 stk.	8 arbetsdagar		
Utplacering bibatterier (kartläggning lämpliga platser samt utplacering)	ex. 50 stk.	4 arbetsdagar		

Åtgärd	Kvantitet	Totalkostnad	Värde ideellt arbete	Uppskattad kostnad
Insådd och utplacering av blomlådor 3x årligen (alternativ en blomblandning med lång blomningstid)	ex. 150 stk. (50 stk.)	Kostnad för: blomlådor frön jord Arbetstid utsådd, skötsel och utplacering		
Summa				

+ Projektets stöd till olika samhällsintressen

Hållbarhetsmål 2030	Ingen betydelse	Liten betydelse	Stor betydelse
Ingen fattigdom	X		
Ingen hunger	X		
Hälsa och välbefinnande	X		
God utbildning för alla		X	
Jämställdhet	X		
Rent vatten och sanitet	X		
Hållbar energi för alla	X		
Anständiga arbetsvillkor och ekonomisk tillväxt	X		
Hållbar industri, innovationer och infrastruktur	X		
Minskad ojämlikhet	X		
Hållbara städer och samhällen		X	
Hållbar konsumtion och produktion	X		
Bekämpa klimatförändringen	X		
Hav och marina resurser	X		
Ekosystem och biologisk mångfald			X
Fredliga och inkluderande samhällen	X		

+ I vilken omfattning stödjer projektet genomförande av miljökvalitetsmålen?

Miljökvalitetsmål	Ingen betydelse	Liten betydelse	Stor betydelse
Begränsad klimatpåverkan	X		
Frisk luft	X		
Försurning	X		
Giftfritt	X		
Ozonskikt	X		
Strålning	X		
Övergödning	X		
Sötvatten	X		
Grundvatten	X		
Kust och hav	X		
Våtmark	X		
Skog	X		
Odlingslandskap		X	
Fjäll	X		
Bebyggelse			X
Djur och växter			X

+ Politikområden och villkor

Område: Övrigt av betydelse för naturvård	Andel: 95%	Motivering: Projektet gynnar pollinatörer och övriga insekter i stads/tätortsmiljön.
Område: Areella näringar	Andel: 5%	Motivering: Projektet gynnar pollinatörer vilka i sin tur är betydelsefulla för insektspollinerade växter i trädgårdar inne i stan och i det omgivande odlingslandskapet för jordbruket.

+ Finansiering

Finansiärer

Namn Typ	Kontanta Medel	Egen arbetsinsats	Värde ideellt arbete
Typ: Namn:			
Typ: Namn:			
Typ: Namn:			
Summa			

Totalsumma medfinansiering:

5.1.14 Ansökan äppelträd för pollinatörer

Projektnamn: Äppelträd för pollinatörer	Projektperiod: flerårig	Tätortsnära: Ja
--	--------------------------------	------------------------

+ Generell information

Drivs av: Kommunen

Sammanfattning: Blommande träd är en rik nektarkälla för pollinatörer under blomningstiden. Äppelträd av olika sorter ska planteras i stan med informationsskylt om äpplesorten samt betydelsen av inhemska växter för pollinatörer och pollinatörers betydelse för vår matproduktion. Dessutom ska medvetenhet skapas kring varför inhemska trädslag är att föredra framför exotiska trädslag eller trädslag som inte producerar nektar såsom exempelvis björk.

Syfte: Projektets syfte är att öka tillgång till nektar för pollinatörer genom att plantera äppelträd i stads/tätortsmiljöer istället för exotiska träd eller träd utan nektar. Detta ska ske vid nyplanteringar eller där gamla eller sjuka träd ska ersättas. Allmänheten ska informeras om de inhemska växternas betydelse för den biologiska mångfalden och pollinatörernas betydelse för vår matproduktion. Dessutom kan projektet genom plantering av en stor variation av äpplesorter utbilda allmänheten om gamla kultursorter och deras kulturella värde. Människor utan trädgård får tillgång till äpplen i stan och ska uppmuntras att plocka och använda äpplen.

Bakgrund: Blommande träd är en rik nektarkälla för pollinatörer under blomningstiden. I dagsläget består många alléer i kommunen av björk och andra arter nektarfattiga trädslag. På grund av ombyggnation ska under de kommande tre åren flera nya alléer anläggas och gamla träd som utgör en riskfaktor ersättas på flera platser. Där planerar kommunen nu i samband med detta projekt att plantera äppelträd av gamla kultursorter för att såväl främja pollinatörer såsom bidra till att erhålla gammalt kulturarv.

Lokala aktörer: Pomologiska föreningen, koloniträdgårdsföreningar

Projektets bidrag till miljö kvalitetsmålen och långsiktigt och varaktigt naturvårdsarbete i kommunen:

Ett rikt odlingslandskap

Projektet syftar till att bevara och främja de biologiska värden som är förknippade med pollinering.

Ett rikt växt- och djurliv

Projektet gynnar en mängd olika insekter, inte minst pollinatörer samt all biologisk mångfald som är beroende av insektpollinering.

God bebyggd miljö

Projektet ökar medvetenheten av sambandet mellan pollinatörer och matproduktion samtidigt som möjligheten till småskalig matproduktion på allmänna utrymmen lyfts. Gamla äpplesorter har ett kulturellt värde där allmänheten har bidragit stort till deras bevarande. Projektet ska utveckla natur- och kulturvärden i bebyggd miljö.

Projektets långsiktiga effekter: Ökad biologisk mångfald i stadsnära områden, förstärkning och säkerställande av stadens gröna infrastruktur för pollinatörer, ökad kunskap hos allmänheten gällande pollinering och insekters betydelse. Förhöjd estetik i staden, ökat välmående för de boende.

+ Åtgärder och kostnader

Åtgärd	Kvantitet	Totalkostnad	Värde ideellt arbetet	Uppskattad kostnad
Plantera äppelträd samt skötsel (vattning och övrig etableringsskötsel) under två år.	50 stk.	Kostnad plantor ca. 1 arbetsdag per träd (plantering och skötsel)		
Designa skyltar med information om äpplesort och blommande trädens betydelse för pollinatörer och vice versa. Tryck, inramning och utplacering.	50 stk.	Kostnad för: design tryck inramning utplacering		
Summa				

+ Projektets stöd till olika samhällsintressen

Hållbarhetsmål 2030	Ingen betydelse	Liten betydelse	Stor betydelse
Ingen fattigdom	X		
Ingen hunger	X		
Hälsa och välbefinnande		X	
God utbildning för alla		X	
Jämställdhet	X		
Rent vatten och sanitet	X		
Hållbar energi för alla	X		
Anständiga arbetsvillkor och ekonomisk tillväxt	X		
Hållbar industri, innovationer och infrastruktur	X		
Minskad ojämlikhet	X		
Hållbara städer och samhällen		X	
Hållbar konsumtion och produktion		X	
Bekämpa klimatförändringen	X		
Hav och marina resurser	X		
Ekosystem och biologisk mångfald			X
Fredliga och inkluderande samhällen	X		

+ I vilken omfattning stödjer projektet genomförande av miljökvalitetsmålen?

Miljökvalitetsmål	Ingen betydelse	Liten betydelse	Stor betydelse
Begränsad klimatpåverkan	X		
Frisk luft	X		
Försurning	X		
Giftfritt	X		
Ozonskikt	X		
Strålning	X		
Övergödning	X		
Sötvatten	X		
Grundvatten	X		
Kust och hav	X		
Våtmark	X		
Skog	X		
Odlingslandskap		X	
Fjäll	X		
Bebyggelse			X
Djur och växter			X

+ Politikområden och villkor

Område: Övrigt av betydelse för naturvård	Andel: 90%	Motivering: Projektet gynnar pollinatörer och övriga insekter i stads/tätortsmiljön.
Område: Folkhälsa	Andel: 5%	Motivering: Ökad grönska i stads/tätortsmiljön, gynnsamt för hälsa och välbefinnande för närboende.
Område: Areella näringar	Andel: 5%	Motivering: Projektet gynnar pollinatörer vilka i sin tur är betydelsefulla för insektspollinerade växter i trädgårdar inne i stan och i det omgivande odlingslandskapet för jordbruket.

+ Finansiering

Finansiärer

Namn Typ	Kontanta Medel	Egen arbetsinsats	Värde ideellt arbete
Typ: Namn:			
Typ: Namn:			
Typ: Namn:			
Summa			

Totalsumma medfinansiering:**5.1.15 Ansökan skapa eller gynna brynmiljöer**

Projektnamn: Skapa eller gynna brynmiljöer	Projektperiod: ettårig-flerårig	Tätortsnära: Ja (men inte enbart)
---	--	--

+ Generell information

Drivs av: Kommunen

Sammanfattning: Detta projekt syftar till att genomföra praktiska naturvårdsåtgärder i tidigare kartlagda brynmiljöer samt att anlägga brynmiljöer på lämpliga ställen.

Syfte: Projektet syftar till att öka och skapa naturvärdena för pollinatörer i brynmiljöer. Detta främjar också en lång lista arter inom andra artgrupper.

Bakgrund: Övergångszonen mellan öppen mark och skogsmark kan se väldigt olika ut. Ibland är det tvära kanter mellan träd och jordbruksmark eller parkmark och ibland består övergångszonen av variationsrika buskmarker med gläntor och kallas då för brynmiljöer. Dessa brynmiljöer är en oerhört viktig miljö för flera växter, insekter och svampar och kräver återkommande skötsel för att inte växa igen och försvinna. Att sköta och anlägga brynmiljöer i kommunen innebär stora vinster för bland annat pollinerande insekter. Det i sin tur ökar pollineringen och då även avkastningen på frukt, bär och grödor.

Kommunen har inom ett tidigare projekt inventerad och kartlagt bestående och potentiella brynmiljöer och bedömt skötselbehovet av dessa. I detta projekt ska skötselåtgärderna utföras samt nya bryn anläggas. Åtgärderna som är tänkta är att röja igenväxningsvegetation, stängsla för bete eller att införa slåtter. Helt nya brynmiljöer ska skapas på lämpliga ställen. Skapande av brynmiljöer ska göras genom att plantera slån, hagtorn, olvon, nypon, säl, hägg, vildapel etc. i ett oregelbundet, luckert mönster med gläntor, i naturreservat eller i skogskanter mot gräsmark tätortsnära där avsaknaden av nekar- och pollenresurser är stor. Projektet ska ta stöd av *Receptsamling för biologisk mångfald i jordbrukslandskapet* för tips och råd hur man sköter och anlägger värdefulla brynmiljöer.

Lokala aktörer: T.ex. Naturskyddsföreningen, entomologiska föreningen, skolor

Projektets bidrag till miljö kvalitetsmålen och långsiktigt och varaktigt naturvårdsarbete i kommunen:

Ett rikt odlingslandskap

Projektet syftar till att bevara och främja de biologiska värden som är förknippade med pollinering genom de planerade åtgärder.

Ett rikt växt- och djurliv

Projektet tillsammans med planerade åtgärder för pollinatörer gynnar en mängd olika insekter, inte minst pollinatörer samt all biologisk mångfald som är beroende av insektpollinering.

God bebyggd miljö

Då många bryn kommer att ligga i närheten av tätbebyggda områden kommer dessa gynnas av både de ekologiska och estetiska värdena vi skapar.

Levande skogar: Projektet ökar variationen av växligheten och artmångfalden generellt i brynen vilka är en del av

Projektets långsiktiga effekter: Projektet ska bidra till förbättrade levnadsmiljöer och förstärkning och säkerställande av stadens gröna infrastruktur för pollinatörer i kommunen. Samtidigt ska genom information ökas kunskap hos allmänheten gällande pollinering och insekters betydelse.

+ Åtgärder och kostnader

Åtgärd	Kvantitet	Totalkostnad	Värde ideellt arbetet	Uppskattad kostnad
Genomförandet av skötselåtgärder i brynmiljöer		Nedlagd arbetstid + entreprenadkostnad		
Inköp inhemska blommande och bärande buskar för att skapa brynmiljö				
Anlägga brynmiljöer		Nedlagd arbetstid + inköp av plantor + entreprenadkostnad		
Summa				

+ Projektets stöd till olika samhällsintressen

Hållbarhetsmål 2030	Ingen betydelse	Liten betydelse	Stor betydelse
Ingen fattigdom	X		
Ingen hunger	X		
Hälsa och välbefinnande	X		
God utbildning för alla	X		
Jämställdhet	X		
Rent vatten och sanitet	X		
Hållbar energi för alla	X		
Anständiga arbetsvillkor och ekonomisk tillväxt	X		
Hållbar industri, innovationer och infrastruktur	X		
Minskad ojämlikhet	X		
Hållbara städer och samhällen		X	
Hållbar konsumtion och produktion	X		
Bekämpa klimatförändringen	X		
Hav och marina resurser	X		
Ekosystem och biologisk mångfald			X
Fredliga och inkluderande samhällen	X		

+ I vilken omfattning stödjer projektet genomförande av miljö kvalitetsmålen?

Miljö kvalitetsmål	Ingen betydelse	Liten betydelse	Stor betydelse
Begränsad klimatpåverkan	X		
Frisk luft	X		
Försurning	X		
Giffritt	X		
Ozonskikt	X		
Strålning	X		
Övergödning	X		
Sötvatten	X		
Grundvatten	X		
Kust och hav	X		
Våtmark	X		
Skog		X	
Odlingslandskap			X
Fjäll	X		
Bebyggelse			X
Djur och växter			X

+ Politikområden och villkor

Område: Övrigt av betydelse för naturvård	Andel: 85%	Motivering: Projektet gynnar pollinatörer och övriga insekter i stads/tätortsmiljön.
Område: Folkhälsa	Andel: 5%	Motivering: Ökad grönska i stads/tätortsmiljön, gynnsamt för hälsa och välbefinnande för närboende.
Område: Areella näringar	Andel: 10%	Motivering: Projektet gynnar pollinatörer vilka i sin tur är betydelsefulla för insektspollinerade växter i trädgårdar inne i staden/tätorten och i det omgivande odlingslandskapet för jordbruket.

+ Finansiering

Finansiärer

Namn Typ	Kontanta Medel	Egen arbetsinsats	Värde ideellt arbete
Typ: Namn:			
Typ: Namn:			
Summa			

Totalsumma medfinansiering:

5.1.16 Ansökan bibäddar

Projektamn: Bibäddar	Projektperiod: ettårigt	Tätortsnära: Ja (men inte enbart)
--------------------------------	--------------------------------	--

+ Generell information

Drivs av: Kommunen

Sammanfattning: Tillverka bibäddar, d.v.s. sandhögar där bin och andra insekter kan gräva bon.

Syfte: Projektet syftar till att tillverka bibäddar. I lokaler med en stabil förekomst av blommande nektarväxter kan tillförsel av öppna sandytor främja artmångfalden i en hög skala.

Projektet handlar om att hitta 10 lämpliga lokaler med blommande växer för att anlägga en sandhög i storlek av ett lastbilslass. Detaljerade instruktioner är beskrivna i Receptsamlingen för biologisk mångfald i jordbrukslandskapet under rubriken öppen sand.

Bakgrund: Kombinationen av blottad, solbelyst sand och nektarväxter är värdefullt för en lång lista av arter, bland annat solitära bin och steklar. Där nektarväxter finns men det råder brist på boplatser för bina, kan de gynnas av att sandhögar skapas på väl valda platser.

Lokala aktörer: T.ex. Naturskyddsföreningen, entomologiska föreningen.

Projektets bidrag till miljö kvalitetsmålen och långsiktigt och varaktigt naturvårdsarbete i kommunen:

Ett rikt odlingslandskap

Projektet syftar till att bevara och främja de biologiska värden som är förknippade med pollinering genom de planerade åtgärder.

Ett rikt växt- och djurliv

Projektet tillsammans med planerade åtgärder för pollinatörer gynnar en mängd olika insekter, inte minst pollinatörer samt all biologisk mångfald som är beroende av insektspollinering.

Projektets långsiktiga effekter: Projektet ska bidra till förbättrade levnadsmiljöer och förstärkning och säkerställande av grön infrastruktur för pollinatörer i kommunen. Samtidigt ska genom information ökas kunskap hos allmänheten gällande pollinering och insekters betydelse.

+ Åtgärder och kostnader

Åtgärd	Kvantitet	Totalkostnad	Värde ideellt arbetet	Uppskattad kostnad
Förstudie, identifiering av lokaler inkl. fältbesök (denna åtgärd kan tas bort om projektet kombineras med ett passade kartläggningsprojekt)	1	3 arbetsdagar		

Åtgärd	Kvantitet	Totalkostnad	Värde ideellt arbetet	Uppskattad kostnad
Anläggande av bibädd	10	4 arbetsdagar + maskinhyra + inköp av sand		
Summa				

+ Projektets stöd till olika samhällsintressen

Hållbarhetsmål 2030	Ingen betydelse	Liten betydelse	Stor betydelse
Ingen fattigdom	X		
Ingen hunger	X		
Hälsa och välbefinnande	X		
God utbildning för alla	X		
Jämställdhet	X		
Rent vatten och sanitet	X		
Hållbar energi för alla	X		
Anständiga arbetsvillkor och ekonomisk tillväxt	X		
Hållbar industri, innovationer och infrastruktur	X		
Minskad ojämlikhet	X		
Hållbara städer och samhällen		X	
Hållbar konsumtion och produktion	X		
Bekämpa klimatförändringen	X		
Hav och marina resurser	X		
Ekosystem och biologisk mångfald			X
Fredliga och inkluderande samhällen	X		

+ I vilken omfattning stödjer projektet genomförande av miljökvalitetsmålen?

Miljökvalitetsmål	Ingen betydelse	Liten betydelse	Stor betydelse
Begränsad klimatpåverkan	X		
Frisk luft	X		
Försurning	X		
Giftfritt	X		
Ozonskikt	X		

Miljö kvalitetsmål	Ingen betydelse	Liten betydelse	Stor betydelse
Strålning	X		
Övergödning	X		
Sötvatten	X		
Grundvatten	X		
Kust och hav	X		
Våtmark	X		
Skog	X		
Odlingslandskap		X	
Fjäll	X		
Bebyggelse		X	
Djur och växter			X

+ Politikområden och villkor

Område: Övrigt av betydelse för naturvård	Andel: 90%	Motivering: Projektet gynnar pollinatörer och övriga insekter i stads/tätortsmiljön.
Område: Folkhälsa	Andel: 5%	Motivering: Ökad grönska i stads/tätortsmiljön, gynnsamt för hälsa och välbefinnande för närboende.
Område: Areella näringar	Andel: 5%	Motivering: Projektet gynnar pollinatörer vilka i sin tur är betydelsefulla för insektspollinerade växter i trädgårdar inne i staden/tätorten och i det omgivande odlingslandskapet för jordbruket.

+ Finansiering

Finansiärer

Namn Typ	Kontanta Medel	Egen arbetsinsats	Värde ideellt arbete
Typ: Namn:			
Typ: Namn:			
Typ: Namn:			
Summa			

Totalsumma medfinansiering:

5.1.17 Ansökan åtgärder i sandmiljöer för att gynna pollinatörer

Projektamn: Åtgärder i sandmiljöer för att gynna pollinatörer	Projektperiod: ettårig-flerårig	Tätortsnära: Ja (men inte bara)
--	--	--

+ Generellt information

Drivs av: Kommunen

Sammanfattning: Detta projekt syftar till att genomföra praktiska naturvårdsåtgärder i tidigare kartlagda sandmiljöer.

Syfte: Detta projekt syftar till att genomföra praktiska åtgärder för att restaurera eller stärka sandmiljöer på olika sätt för att gynna pollinatörer.

Bakgrund: Solbelyst, blottat jord, framförallt sandig jord i kombination med blommande örter gynnar många pollinatörer. Ofta är detta dock områden som växer igen om de inte störts eller sköts. Kommunen har inom ett tidigare projekt inventerad och kartlagt befintliga sandmiljöer och bedömt skötselbehovet av dessa. I detta projekt ska skötselåtgärderna utföras.

Åtgärder för att gynna pollinatörer i sandmiljöer inkluderar att avverka träd, sly och buskar och sedan skrapa markskiktet fritt från vegetation för att blottlägga sanden och få fram fin sand på ytan igen. Blommande ängsväxter sparas i den mån det går och likaså solitära sälgar, döda träd och död ved.

I täkter ligger fokus på sydvända slänter. Både insekter och blommande växter gynnas av det soliga läget, och ny vegetation har svårt att etablera sig vid en för brant lutning. Där slänterna inte sluttar tillräckligt eller redan har vuxit igen, tas vegetationen bort och slänten görs brantare. På så sätt kan det genom erosion förekomma en naturlig störning under en lång tid och sanden hålls blottad länge utan skötselbehov. I täktbotten skapas mikromiljöer genom att anlägga sandhögar, vattensamlingar, faunadepåer (död ved) och på väl valda platser lägga ut ett tunt lager matjord och så ängsblommor.

Lokala aktörer: T.ex. Naturskyddsföreningen, entomologiska föreningen.

Projektets bidrag till miljö kvalitetsmålen och långsiktigt och varaktigt naturvårdsarbete i kommunen:

Ett rikt odlingslandskap

Projektet syftar till att bevara och främja de biologiska värden som är förknippade med pollinering genom de planerade åtgärderna.

Ett rikt växt- och djurliv

Projektet tillsammans med planerade åtgärder för pollinatörer gynnar en mängd olika insekter, inte minst pollinatörer samt all biologisk mångfald som är beroende av insektpollinering.

Projektets långsiktiga effekter: Projektet ska bidra till förbättrade levnadsmiljöer och förstärkning och säkerställande av kommunens gröna infrastruktur för pollinatörer. Samtidig ska genom information ökas kunskap hos allmänheten gällande pollinering och insekters betydelse.

+ Åtgärder och kostnader

Åtgärd	Kvantitet	Totalkostnad	Värde ideellt arbetet	Uppskattad kostnad
Genomförandet av skötselåtgärder i sandmiljöer		Nedlagd arbetstid + entreprenadskostnader		
Summa				

+ Projektets stöd till olika samhällsintressen

Hållbarhetsmål 2030	Ingen betydelse	Liten betydelse	Stor betydelse
Ingen fattigdom	X		
Ingen hunger	X		
Hälsa och välbefinnande	X		
God utbildning för alla	X		
Jämställdhet	X		
Rent vatten och sanitet	X		
Hållbar energi för alla	X		
Anständiga arbetsvillkor och ekonomisk tillväxt	X		
Hållbar industri, innovationer och infrastruktur	X		
Minskad ojämlikhet	X		
Hållbara städer och samhällen		X	
Hållbar konsumtion och produktion	X		
Bekämpa klimatförändringen	X		
Hav och marina resurser	X		
Ekosystem och biologisk mångfald			X
Fredliga och inkluderande samhällen	X		

+ I vilken omfattning stödjer projektet genomförande av miljökvalitetsmålen?

Miljökvalitetsmål	Ingen betydelse	Liten betydelse	Stor betydelse
Begränsad klimatpåverkan	X		
Frisk luft	X		
Försurning	X		
Giftfritt	X		
Ozonskikt	X		

Miljö kvalitetsmål	Ingen betydelse	Liten betydelse	Stor betydelse
Strålning	X		
Övergödning	X		
Sötvatten	X		
Grundvatten	X		
Kust och hav	X		
Våtmark	X		
Skog	X		
Odlingslandskap		X	
Fjäll	X		
Bebyggelse		X	
Djur och växter			X

+ Politikområden och villkor

Område: Övrigt av betydelse för naturvård	Andel: 90%	Motivering: Projektet gynnar pollinatörer och övriga insekter.
Område: Folkhälsa	Andel: 5%	Motivering: Ökad grönska i stads/tätortsmiljön, gynnsamt för hälsa och välbefinnande för närboende.
Område: Areella näringar	Andel: 5%	Motivering: Projektet gynnar pollinatörer vilka i sin tur är betydelsefulla för insektspollinerade växter i trädgårdar inne i staden/tätorten och i det omgivande odlingslandskapet för jordbruket.

+ Finansiering

Finansiärer

Namn Typ	Kontanta Medel	Egen arbetsinsats	Värde ideellt arbete
Typ: Namn:			
Typ: Namn:			
Typ: Namn:			
Summa			

Totalsumma medfinansiering:

5.1.18 Ansökan skyltar och informationsmaterial

Projektnamn: Grafisk profil och informationsskyltar för kommunens insatser för pollinatörer	Projektperiod: flerårig	Tätortsnära: Ja (men inte enbart)
--	--------------------------------	--

+ Generell information

Drivs av: Kommunen

Sammanfattning: För att informera befolkningen om pollinatörers betydelse för biologisk mångfald och ekosystemtjänster samt kommunens arbete med pollinatörer ska en grafisk profil tas fram för informationsskyltar, broschyrer, informationskampanjer etc. Information och utbildning är viktig för att skapa förståelse hos befolkningen för åtgärderna samt väcka intresse och inspirera till att ta initiativ till pollinatörsfrämjande åtgärder på egen hand.

Syfte: Projektets syfte är att genom en enhetlig grafisk profil för information om kommunens arbete med pollinatörer skapa igenkänning och nyfikenhet hos invånare. Framtagandet av en grafisk profil ökar förståelsen av sammanhanget mellan de olika satsningar och åtgärder i nuet och i framtiden.

Bakgrund: Kommunen har under många år gjort flera satsningar för att främja pollinatörer som exempelvis x, x, x, och x. För att informera invånare om dessa satsningar samt framtida planerade satsningar i samband med kommunens pågående pollinationsplan vill kommunen ta fram en enhetlig grafisk profil för informationstavlor och broschyrer.

Lokala aktörer: -

Projektets bidrag till miljö kvalitetsmålen och långsiktigt och varaktigt naturvårdsarbete i kommunen:

Ett rikt odlingslandskap

Projektet syftar till att bevara och främja de biologiska värden som är förknippade med pollinering genom information och planerade åtgärder.

Ett rikt växt- och djurliv

Projektet tillsammans med planerade åtgärder för pollinatörer gynnar en mängd olika insekter, inte minst pollinatörer samt all biologisk mångfald som är beroende av insektpollinering.

Projektets långsiktiga effekter: Tillsammans med redan genomförda och framtida projekt ska projektet bidra till ökad biologisk mångfald i stadsnära områden, förstärkning och säkerställande av stadens gröna infrastruktur för pollinatörer och ökad kunskap hos allmänheten gällande pollinering och insekters betydelse.

+ Åtgärder och kostnader

Åtgärd	Kvantitet	Totalkostnad	Värde ideellt arbete	Uppskattad kostnad
Designa grafisk profil	1 stk.	3 arbetsdagar		
Utforma och trycka broschyrer om ämnen relaterade till pollinatörer, informationsskyltar för åtgärder som redan har utförts eller ska utföras.		Arbetsinsats beroende på antal tavlor och broschyrer		
Sätta ut informationsskyltar		Arbetsinsats beroende på antal skyltar		
Summa				

+ Projektets stöd till olika samhällsintressen

Hållbarhetsmål 2030	Ingen betydelse	Liten betydelse	Stor betydelse
Ingen fattigdom	X		
Ingen hunger	X		
Hälsa och välbefinnande	X		
God utbildning för alla		X	
Jämställdhet	X		
Rent vatten och sanitet	X		
Hållbar energi för alla	X		
Anständiga arbetsvillkor och ekonomisk tillväxt	X		
Hållbar industri, innovationer och infrastruktur	X		
Minskad ojämlikhet	X		
Hållbara städer och samhällen		X	
Hållbar konsumtion och produktion	X		
Bekämpa klimatsförändringen	X		
Hav och marina resurser	X		
Ekosystem och biologisk mångfald			X
Fredliga och inkluderande samhällen	X		

+ I vilken omfattning stödjer projektet genomförande av miljökvalitetsmålen?

Miljökvalitetsmål	Ingen betydelse	Liten betydelse	Stor betydelse
Begränsad klimatpåverkan	X		
Frisk luft	X		
Försurning	X		
Giffritt	X		
Ozonskikt	X		
Strålning	X		
Övergödning	X		
Sötvatten	X		
Grundvatten	X		
Kust och hav	X		
Våtmark	X		
Skog	X		
Odlingslandskap		X	
Fjäll	X		
Bebyggelse	X		
Djur och växter			X

+ Politikområden och villkor

Område: Övrigt av betydelse för naturvård	Andel: 100%	Motivering: Projektet gynnar pollinatörer och övriga insekter i stadsrummet.
--	--------------------	---

+ Finansiering

Finansiärer

Namn Typ	Kontanta Medel	Egen arbetsinsats	Värde ideellt arbete
Typ: Namn:			
Typ: Namn:			
Typ: Namn:			
Summa			

Totalsumma medfinansiering:

5.1.19 Ansökan informationsinsats jordbrukare

Projektnamn: Informationsinsats om pollinatörer för jordbrukare	Projektperiod: ettårig- flerårig	Tätortsnära: Ja (men inte bara)
--	--	---

+ Generell information

Drivs av: Kommunen

Sammanfattning: Infokampanj till jordbrukare att så in blomsterängar i åker/mellan åkerskiften och inspirera och informera om andra åtgärder som främjar pollinatörer.

Syfte: Projektet syftar till att informera och inspirera jordbrukare om åtgärder som främjar pollinatörer.

Bakgrund: Blommor för bin – Infokampanj till jordbrukare att så in bifodergröda för att erbjuda bin och humlor pollen och nektar i åkrar/mellan åkerskiften. Det moderna jordbruket bidrar till färre blommande växter vilket i sin tur har lett till en dramatisk minskning av vilda bin i jordbrukslandskapet. Därför vill kommunen ta fram och genomföra en kampanj för att inspirera och motivera jordbrukare till att höja den biologiska mångfalden på deras mark. För exempelprojekt se Receptsamling för biologisk mångfald i jordbrukslandskapet; Nektarrika blommor (bilaga 3).

Lokala aktörer: Jordbrukare

Projektets bidrag till miljö kvalitetsmålen och långsiktigt och varaktigt naturvårdsarbete i kommunen:

Ett rikt odlingslandskap

Projektet syftar till att bevara och främja de biologiska värden som är förknippade med pollinering genom information och inspiration.

Ett rikt växt- och djurliv

Projektet gynnar en mängd olika insekter, inte minst pollinatörer samt all biologisk mångfald som är beroende av insektpollinering genom information och inspiration.

Projektets långsiktiga effekter: Ökad biologisk mångfald i stadsnära områden, förstärkning och säkerställande av stadens gröna infrastruktur för pollinatörer, ökad kunskap hos allmänheten gällande pollinering och insekters betydelse.

+ Åtgärder och kostnader

Åtgärd	Kvantitet	Totalkostnad	Värde ideellt arbetet	Uppskattad kostnad
Informationsinsats; ta fram material, genomföra workshops, platsbesök hos jordbrukare	1	15 arbetsdagar		
Summa				

+ Projektets stöd till olika samhällsintressen

Hållbarhetsmål 2030	Ingen betydelse	Liten betydelse	Stor betydelse
Ingen fattigdom	X		
Ingen hunger	X		
Hälsa och välbefinnande	X		
God utbildning för alla	X		
Jämställdhet	X		
Rent vatten och sanitet	X		
Hållbar energi för alla	X		
Anständiga arbetsvillkor och ekonomisk tillväxt	X		
Hållbar industri, innovationer och infrastruktur	X		
Minskad ojämlikhet	X		
Hållbara städer och samhällen		X	
Hållbar konsumtion och produktion	X		
Bekämpa klimatförändringen	X		
Hav och marina resurser	X		
Ekosystem och biologisk mångfald			X
Fredliga och inkluderande samhällen	X		

+ I vilken omfattning stödjer projektet genomförande av miljökvalitetsmålen?

Miljökvalitetsmål	Ingen betydelse	Liten betydelse	Stor betydelse
Begränsad klimatpåverkan	X		
Frisk luft	X		
Försurning	X		
Giftfritt	X		
Ozonskikt	X		
Strålning	X		
Övergödning	X		
Sötvatten	X		
Grundvatten	X		
Kust och hav	X		
Våtmark	X		
Skog	X		
Odlingslandskap	X		
Fjäll	X		
Bebyggelse			X
Djur och växter			X

+ Politikområden och villkor

Område: Övrigt av betydelse för naturvård	Andel: 95%	Motivering: Projektet gynnar pollinatörer och övriga insekter i stads/tätortsmiljön.
Område: Areella näringar	Andel: 5%	Motivering: Projektet gynnar pollinatörer vilka i sin tur är betydelsefulla för insektpollinerade växter i trädgårdar inne i staden/tätorten och i det omgivande odlingslandskapet för jordbruket.

+ Finansiering

Finansiärer

Namn Typ	Kontanta Medel	Egen arbetsinsats	Värde ideellt arbete
Typ: Namn:			
Typ: Namn:			
Typ: Namn:			
Summa			

Totalsumma medfinansiering:

5.1.20 Ansökan informationsinsats blomsterhandlare och trädgårdsbutiker

Projektnamn: Informationsinsats om pollinatörer för blomsterhandlare och trädgårdsbutiker	Projektperiod: ettårig-flerårig	Tätortsnära: Ja (men inte enbart)
--	--	--

+ Generell information

Drivs av: Kommunen

Sammanfattning: Informationskampanj till blomsterhandlare och trädgårdsbutiker för att uppmuntra till att ha en avdelning med inhemska växter som gynnar pollinatörer.

Syfte: Projektet syftar till att informera blomsterhandlare om betydelsen av inhemska nektarväxter för pollinatörer och inspirera till att erbjuda ett sortiment med dessa. Detta ska förenkla tillgängligheten av inhemska nektarväxter för odlare och villaägare och öka förekomsten av dessa i allas trädgårdar.

Bakgrund: I dagsläge är erbjudande av inhemska nektarväxter i trädgårdsbutiker och hos blomsterhandlare mycket begränsad. Ett större sortiment av inhemska nektarväxter hos blomsterhandlare och trädgårdsbutiker tros kunna öka förekomsten av nektarväxter i villaträdgårdar/kolonilotter etc. samtidigt som att öka medvetenheten hos kunden för nektarväxternas betydelse för pollinatörer.

Lokala aktörer: blomsterhandlare, handelsträdgårdar

Projektets bidrag till miljö kvalitetsmålen och långsiktigt och varaktigt naturvårdsarbete i kommunen:

Ett rikt odlingslandskap

Projektet syftar till att bevara och främja de biologiska värden som är förknippade med pollinering genom information och inspiration.

Ett rikt växt- och djurliv

Projektet gynnar en mängd olika insekter, inte minst pollinatörer samt all biologisk mångfald som är beroende av insektspollinering genom information och inspiration.

Projektets långsiktiga effekter: Ökad biologisk mångfald i stadsnära områden, förstärkning och säkerställande av stadens gröna infrastruktur för pollinatörer, ökad kunskap hos allmänheten gällande pollinering och insekters betydelse.

+ Åtgärder och kostnader

Åtgärd	Kvantitet	Totalkostnad	Värde ideellt arbetet	Uppskattad kostnad
Informationsinsats; ta fram material, genomföra workshops, platsbesök hos blomsterhandlare	1	15 arbetsdagar		
Summa				

+ Projektets stöd till olika samhällsintressen

Hållbarhetsmål 2030	Ingen betydelse	Liten betydelse	Stor betydelse
Ingen fattigdom	X		
Ingen hunger	X		
Hälsa och välbefinnande	X		
God utbildning för alla	X		
Jämställdhet	X		
Rent vatten och sanitet	X		
Hållbar energi för alla	X		
Anständiga arbetsvillkor och ekonomisk tillväxt	X		
Hållbar industri, innovationer och infrastruktur	X		
Minskad ojämlikhet	X		
Hållbara städer och samhällen		X	
Hållbar konsumtion och produktion	X		
Bekämpa klimatförändringen	X		
Hav och marina resurser	X		
Ekosystem och biologisk mångfald			X
Fredliga och inkluderande samhällen	X		

+ I vilken omfattning stödjer projektet genomförande av miljökvalitetsmålen?

Miljökvalitetsmål	Ingen betydelse	Liten betydelse	Stor betydelse
Begränsad klimatpåverkan	X		
Frisk luft	X		
Förurning	X		
Giffritt	X		
Ozonskikt	X		
Strålning	X		
Övergödning	X		
Sötvatten	X		
Grundvatten	X		
Kust och hav	X		
Våtmark	X		
Skog	X		
Odlingslandskap	X		

Miljö kvalitetsmål	Ingen betydelse	Liten betydelse	Stor betydelse
Fjäll	X		
Bebyggelse			X
Djur och växter			X

+ Politikområden och villkor

Område: Övrigt av betydelse för naturvård	Andel: 95%	Motivering: Projektet gynnar pollinatörer och övriga insekter i stads/tätortsmiljön.
Område: Areella näringar	Andel: 5%	Motivering: Projektet gynnar pollinatörer vilka i sin tur är betydelsefulla för insektpollinerade växter i trädgårdar inne i staden/tätorten och i det omgivande odlingslandskapet för jordbruket.

+ Finansiering

Finansiärer

Namn Typ	Kontanta Medel	Egen arbetsinsats	Värde ideellt arbete
Typ: Namn:			
Typ: Namn:			
Typ: Namn:			
Summa			

Totalsumma medfinansiering:

5.1.21 Ansökan informationsinsats kolonilottsföreningar

Projektamn: Informationsinsats om pollinatörer för kolonilottsföreningar	Projektperiod: ettårig-flerårig	Tätortsnära: Ja
---	--	------------------------

+ Generell information

Drivs av: Kommunen

Sammanfattning: Informera kolonilottsföreningar om vilka växter de kan plantera samt andra åtgärder de kan genomföra på sin mark för att främja pollinatörer.

Syfte: Att genom information skapa medvetenhet hos kolonilottsföreningar om pollinatörernas situation och betydelse och inspirera till insatser de kan göra på sin mark för att främja de.

Bakgrund: Kolonilotter intar ofta stora ytor inne i bebyggelse eller i tätortens kant. Dessa ytor kan vara av stor betydelse som bomiljöer eller spridningskorridorer för pollinatörer. Genom att skapa medvetenhet hos kolonilottsföreningar och kolonilottsodlare kring pollinatörernas situation och betydelse samt att inspirera till åtgärder de kan genomföra på sin mark kan kolonilotternas potential utökas och optimeras.

Lokala aktörer: kolonilottsföreningar

Projektets bidrag till miljö kvalitetsmålen och långsiktigt och varaktigt naturvårdsarbete i kommunen:

Ett rikt odlingslandskap

Projektet syftar till att bevara och främja de biologiska värden som är förknippade med pollinering genom information och inspiration.

Ett rikt växt- och djurliv

Projektet gynnar en mängd olika insekter, inte minst pollinatörer samt all biologisk mångfald som är beroende av insektpollinering genom information och inspiration.

Projektets långsiktiga effekter: Ökad biologisk mångfald i stadsnära områden, förstärkning och säkerställande av stadens gröna infrastruktur för pollinatörer, ökad kunskap hos allmänheten gällande pollinering och insekters betydelse.

+ Åtgärder och kostnader

Åtgärd	Kvantitet	Totalkostnad	Värde ideellt arbetet	Uppskattad kostnad
Informationsinsats; ta fram material, genomföra workshops, platsbesök hos föreningar	1	15 arbetsdagar		
Summa				

+ Projektets stöd till olika samhällsintressen

Hållbarhetsmål 2030	Ingen betydelse	Liten betydelse	Stor betydelse
Ingen fattigdom	X		
Ingen hunger	X		
Hälsa och välbefinnande	X		
God utbildning för alla	X		
Jämställdhet	X		
Rent vatten och sanitet	X		
Hållbar energi för alla	X		
Anständiga arbetsvillkor och ekonomisk tillväxt	X		
Hållbar industri, innovationer och infrastruktur	X		
Minskad ojämlikhet	X		
Hållbara städer och samhällen		X	
Hållbar konsumtion och produktion	X		
Bekämpa klimatförändringen	X		
Hav och marina resurser	X		
Ekosystem och biologisk mångfald			X
Fredliga och inkluderande samhällen	X		

+ I vilken omfattning stödjer projektet genomförande av miljökvalitetsmålen?

Miljökvalitetsmål	Ingen betydelse	Liten betydelse	Stor betydelse
Begränsad klimatpåverkan	X		
Frisk luft	X		
Försurning	X		
Giftfritt	X		
Ozonskikt	X		
Strålning	X		
Övergödning	X		
Sötvatten	X		
Grundvatten	X		
Kust och hav	X		
Våtmark	X		
Skog	X		
Odlingslandskap	X		

Miljö kvalitetsmål	Ingen betydelse	Liten betydelse	Stor betydelse
Fjäll	X		
Bebyggelse			X
Djur och växter			X

+ Politikområden och villkor

Område: Övrigt av betydelse för naturvård	Andel: 95%	Motivering: Projektet gynnar pollinatörer och övriga insekter i stads/tätortsmiljön.
Område: Areella näringar	Andel: 5%	Motivering: Projektet gynnar pollinatörer vilka i sin tur är betydelsefulla för insektpollinerade växter i trädgårdar inne i staden/tätorten och i det omgivande odlingslandskapet för jordbruket.

+ Finansiering

Finansiärer

Namn Typ	Kontanta Medel	Egen arbetsinsats	Värde ideellt arbete
Typ: Namn:			
Typ: Namn:			
Typ: Namn:			
Summa			

Totalsumma medfinansiering:

5.1.22 Ansökan informationsinsats villaägare

Projektamn: Informationsinsats om pollinatörer för villaägare	Projektperiod: ettårig-flerårig	Tätortsnära: Ja
--	--	------------------------

+ Generell information

Drivs av: Kommunen

Sammanfattning: Informera villaägare om vilka växter de kan plantera samt andra åtgärder de kan genomföra på sin mark för att främja pollinatörer.

Syfte: Projektets syfte är att genom information skapa medvetenhet hos villaägarna kring pollinatörernas situation och inspirera till att genomföra åtgärder på sin mark för att främja pollinatörer.

Bakgrund: Villaträdgårdar utgör en stor yta av en stad och kan därför bidra stort till att skapa lämpliga levnadsmiljöer och spridningskorridorer för pollinatörer.

Lokala aktörer: -

Projektets bidrag till miljö kvalitetsmålen och långsiktigt och varaktigt naturvårdsarbete i kommunen:

Ett rikt odlingslandskap

Projektet syftar till att bevara och främja de biologiska värden som är förknippade med pollinering genom information och inspiration.

Ett rikt växt- och djurliv

Projektet gynnar en mängd olika insekter, inte minst pollinatörer samt all biologisk mångfald som är beroende av insektpollinering genom information och inspiration.

Projektets långsiktiga effekter: Ökad biologisk mångfald i stadsnära områden, förstärkning och säkerställande av stadens gröna infrastruktur för pollinatörer, ökad kunskap hos allmänheten gällande pollinering och insekters betydelse.

+ Åtgärder och kostnader

Åtgärd	Kvantitet	Totalkostnad	Värde ideellt arbetet	Uppskattad kostnad
Informationsinsats; ta fram material, genomföra workshops.	1	15 arbetsdagar		
Summa				

+ Projektets stöd till olika samhällsintressen

Hållbarhetsmål 2030	Ingen betydelse	Liten betydelse	Stor betydelse
Ingen fattigdom	X		
Ingen hunger	X		
Hälsa och välbefinnande	X		
God utbildning för alla	X		
Jämställdhet	X		
Rent vatten och sanitet	X		

Hållbarhetsmål 2030	Ingen betydelse	Liten betydelse	Stor betydelse
Hållbar energi för alla	X		
Anständiga arbetsvillkor och ekonomisk tillväxt	X		
Hållbar industri, innovationer och infrastruktur	X		
Minskad ojämlikhet	X		
Hållbara städer och samhällen		X	
Hållbar konsumtion och produktion	X		
Bekämpa klimatförändringen	X		
Hav och marina resurser	X		
Ekosystem och biologisk mångfald			X
Fredliga och inkluderande samhällen	X		

+ I vilken omfattning stödjer projektet genomförande av miljö kvalitetsmålen?

Miljö kvalitetsmål	Ingen betydelse	Liten betydelse	Stor betydelse
Begränsad klimatpåverkan	X		
Frisk luft	X		
Försurning	X		
Giffritt	X		
Ozonskikt	X		
Strålning	X		
Övergödning	X		
Sötvatten	X		
Grundvatten	X		
Kust och hav	X		
Våtmark	X		
Skog	X		
Odlingslandskap	X		
Fjäll	X		
Bebyggelse			X
Djur och växter			X

+ Politikområden och villkor

Område: Övrigt av betydelse för naturvård	Andel: 95%	Motivering: Projektet gynnar pollinatörer och övriga insekter i stads/tätortsmiljön.
Område: Areella näringar	Andel: 5%	Motivering: Projektet gynnar pollinatörer vilka i sin tur är betydelsefulla för insektpollinerade växter i trädgårdar inne i staden/tätorten och i det omgivande odlingslandskapet för jordbruket.

+ Finansiering

Finansiärer

Namn Typ	Kontanta Medel	Egen arbetsinsats	Värde ideellt arbete
Typ: Namn:			
Typ: Namn:			
Typ: Namn:			
Summa			

Totalsumma medfinansiering:

5.1.23 Ansökan informationsinsats sommarcaféer

Projektamn: Informationsinsats om pollinatörer för sommarcaféer	Projektperiod: ettårig-flerårig	Tätortsnära: Ja (men inte enbart)
--	--	--

+ Generell information

Drivs av: Kommunen

Sammanfattning: Informera ägare av sommarcaféer om vilka växter de kan plantera samt andra åtgärder de kan genomföra på sin mark för att främja pollinatörer och inspirera besökare till att göra detsamma på sin egen mark.

Syfte: Projektet syftar till att genom informationsinsatser i sommarcaféer inspirera ägare och besökare till att genomföra åtgärder för att främja pollinatörer.

Bakgrund: Sommarcaféer har ofta en stor trädgårdsyta som pyntas med blommor och annan växtlighet. Sommarcaféer är platser där besökare ofta har tid att se sig omkring och att låta sig inspireras. Det kan vara värt mycket för en besökare att först kunna uppleva en bivanlig trädgård innan man bestämmer sig för åtgärder på sin egen mark. Sommarcaféer har därför en stor potential som inspirationskälla samtidigt som det kan vara bra marknadsföring för caféet. En möjlighet är exempelvis att de kan sälja produkter såsom böcker, plantor, byggmaterial, bihotell etc. utöver deras vanliga verksamhet.

Lokala aktörer: -

Projektets bidrag till miljö kvalitetsmålen och långsiktigt och varaktigt naturvårdsarbete i kommunen:

Ett rikt odlingslandskap

Projektet syftar till att bevara och främja de biologiska värden som är förknippade med pollinering genom information och inspiration.

Ett rikt växt- och djurliv

Projektet gynnar en mängd olika insekter, inte minst pollinatörer samt all biologisk mångfald som är beroende av insektspollinering genom information och inspiration.

Projektets långsiktiga effekter: Ökad biologisk mångfald i stadsnära områden, förstärkning och säkerställande av stadens gröna infrastruktur för pollinatörer, ökad kunskap hos allmänheten gällande pollinering och insekters betydelse.

+ Åtgärder och kostnader

Åtgärd	Kvantitet	Totalkostnad	Värde ideellt arbetet	Uppskattad kostnad
Informationsinsats; ta fram material, genomföra workshops, platsbesök hos sommarcaféer	1	15 arbetsdagar		
Summa				

+ Projektets stöd till olika samhällsintressen

Hållbarhetsmål 2030	Ingen betydelse	Liten betydelse	Stor betydelse
Ingen fattigdom	X		
Ingen hunger	X		
Hälsa och välbefinnande	X		
God utbildning för alla	X		
Jämställdhet	X		
Rent vatten och sanitet	X		
Hållbar energi för alla	X		
Anständiga arbetsvillkor och ekonomisk tillväxt	X		
Hållbar industri, innovationer och infrastruktur	X		
Minskad ojämlikhet	X		
Hållbara städer och samhällen		X	
Hållbar konsumtion och produktion	X		
Bekämpa klimatförändringen	X		
Hav och marina resurser	X		
Ekosystem och biologisk mångfald			X
Fredliga och inkluderande samhällen	X		

+ I vilken omfattning stödjer projektet genomförande av miljö kvalitetsmålen?

Miljö kvalitetsmål	Ingen betydelse	Liten betydelse	Stor betydelse
Begränsad klimatpåverkan	X		
Frisk luft	X		
Försurning	X		
Giftfritt	X		
Ozonskikt	X		
Strålning	X		
Övergödning	X		
Sötvatten	X		
Grundvatten	X		
Kust och hav	X		
Våtmark	X		
Skog	X		
Odlingslandskap	X		

Miljö kvalitetsmål	Ingen betydelse	Liten betydelse	Stor betydelse
Fjäll	X		
Bebyggelse			X
Djur och växter			X

+ Politikområden och villkor

Område: Övrigt av betydelse för naturvård	Andel: 95%	Motivering: Projektet gynnar pollinatörer och övriga insekter i stads/tätortsmiljön.
Område: Areella näringar	Andel: 5%	Motivering: Projektet gynnar pollinatörer vilka i sin tur är betydelsefulla för insektpollinerade växter i trädgårdar inne i staden/tätorten och i det omgivande odlingslandskapet för jordbruket.

+ Finansiering

Finansiärer

Namn Typ	Kontanta Medel	Egen arbetsinsats	Värde ideellt arbete
Typ: Namn:			
Typ: Namn:			
Typ: Namn:			
Summa			

Totalsumma medfinansiering:

5.1.24 Ansökan Infopark - Showroom i stadspark

Projektamn: Infopark – Showroom i stadspark	Projektperiod: flerårig	Tätortsnära: Ja
--	--------------------------------	------------------------

+ Generell information

Drivs av: Kommunen

Sammanfattning: I ett område där många invånare rör sig planeras att anlägga en infopark/showroom om ämnet pollination för att kunna upplysa om vad som görs från kommunens sida och varför. I infoparken finns små exempel av alla de åtgärder som genomförs tillsammans med informationsskyltar om syftet och målet med åtgärderna.

Syfte: Projektet syftar till att marknadsföra och offentliggöra kommunens åtgärder för pollinatörer. Infoparken ska fungera som ett Naturum fungerar för en nationalpark där besökarna gärna får prova på, upptäcka och utforska inom ämnet pollinering. Detta ska tillsammans leda till ett kunskapslyft, tolerans för kommunens insatser och engagera allmänheten om ämnet.

Bakgrund: Kommunen **x** har gjort flera satsningar för att främja pollinatörer som exempelvis **x, x, x**. I infoparken ska finnas små exempel av alla de åtgärder som har genomförts och planeras av att genomföra tillsammans med informationsskyltar om syftet och målet med åtgärderna. Infoparken ska fungera som ett Naturum fungerar för en nationalpark där besökarna gärna får prova på, upptäcka och utforska inom ämnet pollinering. Vackra skulpturer av bin, humlor och fjärilar som barn kan klättra och känna på skapas och ställs ut tillsammans med intressanta fakta om djuren och deras roll som pollinerare.

Anläggning med bihotell, bibäddar, ängsplättar, hässjor, blomlådor, lekplats med ”tittlådor”, statyer som barn kan klättra på etc., för att informera och inspirera folk om pollinatörer.

I projektet ingår även att ta fram pedagogiskt material och guide visningar samt spridning av dessa till skolor, förskolor, gruppboenden, äldreboenden, föreningar m.m.

Lokala aktörer: T.ex. Naturskyddsförening, Entomologiska förening, naturskola.

Projektets bidrag till miljö kvalitetsmålen och långsiktigt och varaktigt naturvårdsarbete i kommunen:

Ett rikt odlingslandskap

Projektet syftar till att bevara och främja de biologiska värden som är förknippade med pollinering genom information och inspiration.

Ett rikt växt- och djurliv

Projektet gynnar en mängd olika insekter, inte minst pollinatörer samt all biologisk mångfald som är beroende av insektpollinering genom information och inspiration.

Projektets långsiktiga effekter: Ökad biologisk mångfald i stadsnära områden, förstärkning och säkerställande av stadens gröna infrastruktur för pollinatörer, ökad kunskap hos allmänheten gällande pollinering och insekters betydelse.

+ Åtgärder och kostnader

Åtgärd	Kvantitet	Totalkostnad	Värde ideellt arbetet	Uppskattad kostnad
Bygget av modeller av åtgärderna Eg. bihotell, anlägga en äng, plantera sälgar, plantera inhemska blommande buskar.		Kostnader material och arbetsinsats som beror mycket på storleken av anläggningen.		
Informationsskyltar; design, material, tryck, installation		Kostnader material och arbetsinsats som beror mycket på storleken av anläggningen.		
Framtagandet av undervisningsmaterial samt tryck		Kostnader material och arbetsinsats.		
x antal guidningar				
Underhållning och skötsel		Kostnader material och arbetsinsats som beror mycket på storleken av anläggningen.		
Summa				

+ Projektets stöd till olika samhällsintressen

Hållbarhetsmål 2030	Ingen betydelse	Liten betydelse	Stor betydelse
Ingen fattigdom	X		
Ingen hunger	X		
Hälsa och välbefinnande	X		
God utbildning för alla		X	
Jämställdhet	X		
Rent vatten och sanitet	X		
Hållbar energi för alla	X		
Anständiga arbetsvillkor och ekonomisk tillväxt	X		

Hållbarhetsmål 2030	Ingen betydelse	Liten betydelse	Stor betydelse
Hållbar industri, innovationer och infrastruktur	X		
Minskad ojämlikhet	X		
Hållbara städer och samhällen	X		
Hållbar konsumtion och produktion	X		
Bekämpa klimatförändringen	X		
Hav och marina resurser	x		
Ekosystem och biologisk mångfald			X
Fredliga och inkluderande samhällen	X		

+ I vilken omfattning stödjer projektet genomförande av miljö kvalitetsmålen?

Miljö kvalitetsmål	Ingen betydelse	Liten betydelse	Stor betydelse
Begränsad klimatpåverkan	X		
Frisk luft	X		
Försurning	X		
Giffritt	X		
Ozonskikt	X		
Strålning	X		
Övergödning	X		
Sötvatten	X		
Grundvatten	X		
Kust och hav	X		
Våtmark	X		
Skog	X		
Odlingslandskap		X	
Fjäll	X		
Bebyggelse			X
Djur och växter			X

+ Politikområden och villkor

Område: Övrigt av betydelse för naturvård	Andel: 90 %	Motivering: Projektet gynnar pollinatörer och övriga insekter i stads/tätortsmiljön.
Område: Folkhälsa	Andel: 5%	Motivering: Ökad grönska i stads/tätortsmiljön, gynnsamt för hälsa och välbefinnande för närboende.
Område: Areella näringar	Andel: 5%	Motivering: Projektet gynnar pollinatörer vilka i sin tur är betydelsefulla för insektspollinerade växter i trädgårdar inne i staden/tätorten och i det omgivande odlingslandskapet för jordbruket.

+ Finansiering

Finansiärer

Namn Typ	Kontanta Medel	Egen arbetsinsats	Värde ideellt arbete
Typ: Namn:			
Typ: Namn:			
Typ: Namn:			
Summa			

Totalsumma medfinansiering:

Bilaga 2 – Receptsamling för biologisk mångfald i parker och trädgårdar

Bilaga 3 – Receptsamling för biologisk mångfald i jordbrukslandskapet

Bilaga 4 – Naturgrustäcker, att tänka på vid efterbehandling

Ingår i Länsstyrelsens rapportserie
ISSN 0284 - 8813

Har du frågor eller önskar fler exemplar, kontakta
Länsstyrelsen i Västmanlands län, 721 86 Västerås

Tfn 010-224 90 00 | Fax 010-224 91 10 | E-post: vastmanland@lansstyrelsen.se
www.lansstyrelsen.se/vastmanland